

VU Research Portal

Portretten van laaggeletterden

Faddegon, Krispijn; Achbab, Samir

2018

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Faddegon, K., & Achbab, S. (2018). *Portretten van laaggeletterden*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

PORTRETTEEN VAN LAAGGELETTERDEN

AMSTERDAMS KENNISCENTRUM VOOR MAATSCHAPPELIJKE INNOVATIE

LECTORAAT MANAGEMENT VAN CULTUURVERANDERING

CREATING TOMORROW

Dr. Krispijn Faddegon
Samir Achbab, MSc

COLOFON

AUTEURS

Dr. Krispijn Faddegon
Samir Achbab, MSc

© Hogeschool van Amsterdam
Mei 2018

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorgaande schriftelijke toestemming.

LECTORAAT MANAGEMENT VAN CULTUURVERANDERING

Faculteit Maatschappij en Recht
Wibautstraat 3b
Postbus 1025
1091 GH AMSTERDAM
www.hva.nl/cultuurverandering

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1: INLEIDING EN VRAAGSTELLING.....	4
1.1 AANLEIDING ONDERZOEK EN CONTEXT	4
1.2 BIJGESTELDE DOELSTELLING	4
1.3 ONDERZOEKSVRAGEN.....	5
1.4 METHODE.....	5
1.5 DEELNEMERS	5
1.6 LEESWIJZER	6
HOOFDSTUK 2: PORTRETTEEN.....	7
HOOFDSTUK 3: BEANTWOORDING VRAAGSTELLING	33
HOOFDSTUK 4: DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	34
APPENDIX A: VRAGENLIJST.....	36

HOOFDSTUK 1: INLEIDING EN VRAAGSTELLING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK EN CONTEXT

In Nederland zijn 1,3 miljoen mensen tussen 16 en 65 jaar laaggeletterd. Dat staat gelijk aan 12% van de beroepsbevolking (Buisman en Houtkoop, 2014). Aangezien lezen en schrijven van groot belang is om te kunnen functioneren in de maatschappij is het een groot maatschappelijk probleem dat zoveel mensen hier onvoldoende vaardig in zijn. Karakteristiek aan een maatschappelijk probleem als laaggeletterdheid is dat dit niet eenvoudig opgelost of verminderd kan worden. Desalniettemin werken gemeenten, maatschappelijke organisaties en de rijksoverheid hard aan de aanpak van laaggeletterdheid. Uit een studie van PriceWaterhouseCoopers zijn de totale jaarlijkse kosten van laaggeletterdheid beraamd op circa € 560 miljoen¹. Dit komt vooral door productiviteitsverlies als gevolg van de laaggeletterdheid (meer uitkeringen, minder belastinginkomsten) en lager loon voor de laaggeletterden zelf. Deze berekening vond plaats op basis van de populatie laaggeletterden als geheel en zegt daardoor weinig over hoe deze kosten en baten voor een individuele laaggeletterde tot stand komen. Ook betekenen deze cijfers niet automatisch dat een taaltraject ook zal leiden tot productiviteitswinst van de laaggeletterden. Het doel van dit onderzoek was om op basis van gedetailleerde portretten van laaggeletterden die via een taaltraject geletterd waren geworden (niveau 2F/B1)², meer inzicht te krijgen in hoe de kosten en baten voor individuele laaggeletterden tot stand komen. Daarbij is ook gekeken naar de immateriële baten zoals verbetering van het psychisch welzijn en de sociale inclusie van de laaggeletterde als gevolg van het afronden van een taaltraject. Andere doelen van het onderzoek waren om de beweegredenen van de laaggeletterden om deel te nemen aan taaltrajecten te inventariseren en te achterhalen wat ze geholpen heeft om het taaltraject te volgen en wat ze hierbij gehinderd heeft. Inzicht hierin kan immers helpen om laaggeletterden beter aan te spreken op hun motieven en ze te helpen om eventuele hindernissen te ondervangen.

1.2 BIJGESTELDE DOELSTELLING

Het oorspronkelijke idee was om deelnemers die al enige tijd geleden via een taaltraject geletterd (niveau 2F/ B1) waren geworven te interviewen voor de portretten. Op deze manier kon de nieuw verworven taalkennis al vertaald zijn naar het vinden van werk. Het bleek echter heel lastig om deze mensen te vinden, aangezien de taalschool het zicht verliest op laaggeletterden zodra zij de taalschool hebben verlaten. Wel was het mogelijk om een aantal laaggeletterden te interviewen op de taalschool waar zij les hadden. Dit waren over het algemeen laaggeletterden die nog in opleiding waren tot niveau B1 en dit niveau dus nog niet behaald hadden. Zij waren nog niet in de fase om de extra taalvaardigheid om te zetten in het vinden van een (betere) baan. Daarnaast kon een aantal taalambassadeurs geïnterviewd worden. Het taalniveau dat deze groep bereikt had, varieerde echter sterk en veel deelnemers uit deze groep zijn pas op latere leeftijd taallessen gaan volgen, zodat de taalvaardigheid maar beperkt van invloed kon zijn op hun loopbaan. Al gauw bleek dat maar weinig

¹ PWC (2013). *Laaggeletterdheid kent aanzienlijke maatschappelijke kosten*. Amsterdam: PWC.

² 2F is het niveau waarop Nederlanders met Nederlands als eerste taal (NT1) als geletterd worden gezien (en 1F het niveau van laaggeletterdheid). Voor Nederlanders van wie Nederlands de tweede taal is (NT2), wordt een andere niveau-indeling gehanteerd. Voor hen is het niveau van geletterdheid B1 (en A2 laaggeletterdheid).

deelnemers direct als gevolg van het taaltraject (al) werk gevonden hadden. Om deze reden is de doelstelling om de materiële kosten en baten in kaart te brengen verlaten en is meer focus komen te liggen op de immateriële opbrengsten voor laaggeletterden. Ook is minder nadruk komen te liggen op het bereiken van taalniveau 2F/ B1, en meer op het effect van taalverhoging in het algemeen. Net als oorspronkelijk beoogd zijn ook de beweegredenen en de faciliterende en belemmerende factoren onderzocht. Op basis van deze bijgestelde doelstelling zijn de onderzoeksvragen ook aangepast.

1.3 ONDERZOEKSVRAGEN

Voor dit onderzoek is geprobeerd antwoord te vinden op de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe ziet de variëteit aan beweegredenen eruit van verschillende groepen laaggeletterden om via een taaltraject geletterd te worden?
2. Welke belemmerende en faciliterende factoren spelen een rol bij het volgen van een taaltraject om geletterd te worden?
3. Welke (immateriële) baten levert het bereiken van een hoger taalniveau op?

1.4 METHODE

De portretten van de laaggeletterden zijn gemaakt aan de hand van interviews. Deze interviews waren semigestructureerd. Dit betekent dat de onderwerpen waarover wij de laaggeletterden vragen stelden vastlagen maar dat de deelnemers aan het onderzoek ook veel ruimte kregen om hun eigen verhaal te vertellen. De vragenlijst die wij hierbij gebruikten is opgenomen in appendix A. Het gebruik van kwalitatieve methoden, waar semigestructureerde interviews een voorbeeld van zijn, is een goede manier om op een exploratieve en descriptieve wijze te focussen op achterliggende verklaringen voor sociale verschijnselen en beslissingsprocessen³. Deze methode sluit daarom goed aan bij de doelstelling van dit onderzoek om juist de achtergronden van laaggeletterden te leren begrijpen die leiden tot het deelnemen aan de taaltrajecten en het behalen van (immateriële) baten van het taaltraject.

1.5 DEELNEMERS

Voor dit onderzoek zijn 15 laaggeletterden geïnterviewd. Net iets meer dan de helft van de deelnemers had aan het begin van het taaltraject dat zij volgden ongeveer 1F/A2 (niveau inburgeringsexamen) behaald en waren op het moment van interviewen een eind in de richting van 2F/B1 gekomen (of verder). Als de deelnemer nog geen toets had afgelegd voor 2F/ B1 dan was het taalniveau gebaseerd op de inschatting van de docent. Zes van de vijftien deelnemers zaten op het moment van interviewen ongeveer op niveau 1F/ A2 en een deelnemer is na het taaltraject op instroomniveau gebleven. Voor laaggeletterdheid gold als definitie dat deelnemers in geen enkele taal geletterd mochten zijn. In de praktijk betekende dit dat NT2-ers in het land van herkomst niet hoogopgeleid mochten zijn. De deelnemers bestonden voor twee derde uit vrouwen (10) en voor een derde uit mannen (5). Dezelfde verdeling gold voor de taal waarin de deelnemers opgegroeid zijn. Van een derde was Nederlands de eerste taal (NT1), en twee derde is met een andere taal opgegroeid (NT2). Van de 15 deelnemers waren

---

³ Yin, R.K (2009) *Case Study Research: Design and Methods*. London: Sage.

6 in de leeftijd van 27-35, 4 in de leeftijd van 35-50 en 5 waren ouder dan 50. Er is dus een mooie spreiding van deelnemers als het gaat om leeftijd, sekse en taalachtergrond. Dit past goed bij het exploratieve karakter van het huidige onderzoek.

Zeven deelnemers zijn geïnterviewd terwijl zij les hadden bij een ROC. Acht deelnemers zijn als taalambassadeur voor Stichting Lezen & Schrijven gevraagd om zich te laten interviewen voor dit onderzoek⁴. De meesten van hen hadden al langer geleden een taaltraject gevolgd. Ook kwamen de meeste deelnemers met een lager taalniveau uit deze groep. Met deze twee groepen zijn 15 portretten opgesteld. Om de anonimiteit van de deelnemers te waarborgen is in de portretten niet hun eigen naam maar een gefingeerde naam gebruikt.

1.6 LEESWIJZER

In hoofdstuk 2 zijn de portretten van de 15 deelnemers beschreven. Hierbij wordt ingegaan op de persoonlijke achtergrond van de deelnemers, de taallessen die zij gevolgd hebben en wat de lessen voor hen opgeleverd hebben. Ook komt aan bod hoe zij de lessen en de docent tijdens het taaltraject ervaren (hebben). In hoofdstuk 3 worden aan de hand van de portretten van de deelnemers de onderzoeksvragen beantwoord. In hoofdstuk 4 noemen wij in de discussie enkele punten die ons tijdens het onderzoek zijn opgevallen en doen wij op grond hiervan enkele aanbevelingen.

---

⁴ Zie <https://www.lezenenschrijven.nl/taalambassadeur/>

HOOFDSTUK 2: PORTRETTEEN

Naam: Joke (NT1)

Leeftijd: 60 jaar

Burgerlijke staat: getrouwd, geen kinderen

Werkstatus: werkend bij zorginstelling

Periode taallessen: 2008-2011 (drie jaar)

Taalschool: ROC Den Helder

Taalniveau: diploma 2F

Belangrijkste opbrengst taaltraject: wereld veel groter, minder schaamte

1. Persoonlijke achtergrond

Joke is geboren in de gemeente Zijpe (nabij Schagen) in Noord-Holland en is het middelste kind uit een gezin met vijf kinderen. Toen zij bijna een jaar was raakte zij blind aan een oog als gevolg van een ontsteking. Om haar andere oog te redden, is zij voor een lange tijd in een ziekenhuis in Amsterdam opgenomen. Haar ouders waren arm en konden haar nauwelijks bezoeken in het ziekenhuis. Hierdoor heeft zij veel moeten missen aan liefde van haar ouders en kreeg zij niet de basisklanken mee van haar ouders die zij nodig had voor haar taalontwikkeling. Een volgende traumatische gebeurtenis vond plaats toen zij zeven was. Haar broertje, die haar maatje was, verdronk toen in het kanaal. Dit leidde tot veel verdriet in het gezin, de moeder van Joke kreeg een zenuwzinking en moest worden opgenomen in een psychiatrische kliniek. Omdat haar moeder niet voor haar kinderen kon zorgen, werden Joke en haar broertjes en zusjes allemaal naar verschillende gastgezinnen overgebracht. Joke kwam bij een gezin terecht zonder kinderen. Ze had hier geen leesboekjes. Toen zij net terug was bij haar eigen ouders, kreeg haar vader een maagbloeding, werd haar moeder weer opgenomen en gingen de kinderen weer naar gastgezinnen. Alles bij elkaar heeft deze opgroeisituatie ervoor gezorgd dat Joke een achterstand kreeg in haar taalontwikkeling.

Op de lagere school zat Joke in grote klassen van 56 leerlingen. Er was weinig aandacht voor haar taalachterstand en deze werd niet begrepen of onderkend. Een toenmalige leerkracht heeft wel eens mijn blaadje met haar dictee erop voor haar neus verscheurd. Joke: "Achteraf denk ik dat het ook voor hem onmacht was. Wat moet ik met dit kind?".

Joke realiseert zich dat als zij op de lagere school beter begeleid was, zij betere maatschappelijke kansen zou hebben gehad. Met haar intelligentie zou ze een leidinggevende functie kunnen hebben bij haar huidige werk en die heeft ze tot haar spijt nu niet.

Na de lagere school ging Joke naar de huishoudschool. Hierna deed zij een Mbo-opleiding tot bloemist winkelier, wat haar droom was. Met deze opleiding begon Joke toen ze ongeveer 25 jaar oud was. Tijdens deze opleiding werd het Joke duidelijk dat ze veel moeite had met lezen en schrijven. Om alle woorden te leren die ze nodig had, zoals namen van planten, hing ze in het hele huis briefjes op met de woorden die ze moest leren voor haar opleiding. Ook heeft haar man haar in die tijd veel geholpen met het lezen van de boeken. Dankzij haar man en het vele oefenen heeft zij de opleiding succesvol kunnen afronden.

Van haar dertigste tot haar vijftigste is Joke vervolgens bloemist geweest en heeft uiteindelijk haar eigen bedrijf gekregen. Omdat dit werk op den duur fysiek niet vol te houden was, is

Joke na haar 50^e bij een verpleeghuis gaan werken. De dag dat Joke op de afdeling kwam werken zeiden collega's tegen haar: "Joke is nieuw, ze kan gaan notuleren." Joke: "Toen is het begonnen. Want toen kreeg ik het heel warm. Toen dacht ik: dit gaat echt niet lukken. Ik zei dat ik niet kon schrijven. Wel in mijn eigen woorden, maar jullie kunnen het absoluut niet lezen. Dus toen heb ik me die dag nog aangemeld. Toen ben ik naar het ROC gegaan."

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Joke heeft voorafgaand aan de ROC-cursus geen andere Nederlandse taallessen gevolgd. Wel heeft zij als dertiger bij de gemeente een keer een cursus Engels gedaan. Na de eerste periode bij het ROC heeft Joke nog een keer in 2012 een vervolgcursus op 2F gedaan, maar deze was op dat moment te hoog gegrepen voor haar.

De drempel en de schaamte voor het niet goed kunnen lezen en schrijven, hebben haar eerder onthouden van het aanmelden voor een cursus om geletterd te worden. Uiteindelijk heeft ze een advertentie van Stichting Lezen & Schrijven uitgeknipt en hiermee 3 maanden rondgelopen alvorens het nummer te bellen om zich aan te melden.

Van 2008 tot 2011 volgde Joke taallessen bij het ROC in Den Helder. Zij kreeg hier lessen van 3 uur per keer en soms ging zij twee keer per week naar de les. Zij kreeg bij het volgen van de lessen veel steun van de collega's op haar werk en van haar man. Dit heeft haar erg geholpen om zich over de drempel heen te zetten en de cursus af te maken.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Toen Joke haar eigen bloemenbedrijf had, verdiende zij een salaris dat in categorie 4 valt: hoger dan 2200 euro netto⁵ per maand. Hier werkte ze 70 uur per week voor en het was duidelijk dat ze dit op den duur fysiek niet zou volhouden. Met haar huidige baan in het verpleeghuis valt het salaris van Joke in categorie 2: tussen 1200 en 1700 euro. Hiervoor werkt zij 22 uur per week. Voor deze baan en het verder groeien hierin, is de toegenomen geletterdheid onontbeerlijk.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Achteraf denkt Joke dat, voordat ze kon lezen en schrijven, de wereld heel klein was. Zij kon de krant en de borden op treinstations niet lezen. Hierdoor kreeg zij weinig mee van het nieuws en durfde zij niet te reizen met het openbaar vervoer. Nu zij kan lezen, is haar wereld veel groter geworden. Ze leest het nieuws en ze reist met het openbaar vervoer. "Zou ik naar Timboektoe moeten met het vliegtuig, dan weet ik op Schiphol welke *gate* ik moet hebben. Omdat ik kan lezen. Dus de wereld wordt zo groot als je kan lezen." Toen Joke eenmaal met haar taallessen begon vond ze dit zo'n bevrijding, dat ze haar bij de taalcursus moesten afremmen omdat ze teveel tegelijk wilde leren.

Een andere opbrengst van het taaltraject is dat Joke zich nu niet meer schaamt en trots is op wat zij bereikt heeft. Veel mensen wisten in het verleden helemaal niet dat Joke laaggeletterd was omdat zij het heel goed kon verbergen. Bij de bloemenzaak vroegen klanten weleens een persoonlijke boodschap op een kaartje te schrijven. Dan wist Joke altijd wel een manier om er onderuit te komen. Ze zij bijvoorbeeld dat de klant beter zelf de boodschap kon opschrijven omdat dit nu eenmaal persoonlijker was.

---

⁵ Alle in dit rapport genoemde inkomens zijn netto bedragen.

Nu is deze schaamte voorbij. Kortgeleden heeft Joke zelfs meegedaan aan een jubileumdictee bij haar in de buurt. Van collega's en vrienden krijgt ze complimenten dat ze 'leuk' en 'gezellig' schrijft en dat doet haar erg goed.

Haar boekhouder deed altijd de financiële administratie voor haar, dus hier heeft ze nooit problemen mee gehad. Voor het schrijven van zakelijke brieven had zij altijd een vriend die ze kon raadplegen. Wel heeft zij nog altijd moeite met het lezen van brieven van officiële instanties zoals verzekeringen. Het zou haar erg helpen als deze in beter en eenvoudiger Nederlands zouden schrijven.

Joke geeft aan een heel assertief type te zijn. Hierdoor heeft zij bij de apotheek en de dokter in haar dorp weinig problemen ervaren omdat zij alles wel durfde te vragen.

Inmiddels is Joke taalambassadeur voor Stichting Lezen en Schrijven en zit zij in het bestuur van ABC.

5. Evaluatie taallessen

Over de taallessen bij het ROC in Den Helder is Joke nog altijd zeer te spreken. Ze prijst het geduld en de passie waarmee de docenten de leerstof uitleggen.

Naam: Karen(NT2)

Leeftijd: 37

Burgerlijke staat: getrouwd, een kind

Werkstatus: werkzaam als schoonmaker

Periode taallessen: 29 augustus 2016 – 21 juli 2017

Taalschool: ROC Zaanadam

Taalniveau: diploma B1, nu richting B2

Belangrijkste opbrengst taaltraject: mogelijkheid om opleiding te doen, zelfredzaamheid, sociale contacten

1. Persoonlijke achtergrond

Karen is opgegroeid in Colombia. Zij woonde hier met haar ouders, haar opa en oma en zes broers en zussen op een boerderij. Omdat de boerderij ver van een dorp met een middelbare school lag, is zij toen zij twaalf jaar oud was gaan werken op de boerderij van haar opa en oma. Later, toen haar ouders verhuisden naar een klein dorpje, heeft zij alsnog de middelbare school gedaan. Het niveau hiervan lag echter niet heel hoog. Op haar 23^e heeft zij haar schooltijd afgerond. Op haar 32^e is Karen naar Nederland gekomen. Via Facebook heeft ze haar man leren kennen. Haar man heeft ook Colombiaanse ouders, maar is als kind geadopteerd door Nederlandse ouders. Karen vond het heel spannend om in Nederland te gaan wonen en is eerst als proef drie maanden gekomen. Zij werd verliefd op haar huidige man en op Nederland dus ze wilde blijven, ondanks het gemis van haar familie. Op dit moment hebben ze een dochter van anderhalf jaar oud. Haar man spreekt Nederlands met hun dochter en Karen spreekt vooral Spaans met haar, zodat ze tweetalig opgroeit. Met elkaar spreken Karen en haar man afwisselend Nederlands en Spaans, maar vooral Nederlands. In 2015 heeft Karen een inburgeringscursus gevolgd en haar diploma voor A2 gehaald. Karen merkte echter dat zij om echt goed met Nederlanders te kunnen communiceren beter Nederlands moest leren en daarom is ze met het huidige taaltraject

begonnen. “Ik moet veel denken, heel veel over de volgorde en dit en dat. Daarom wil ik gewoon. Dat wil ik niet hebben. Gewoon normaal Nederlands spreken met niet zoveel moeite.”

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Karen heeft zichzelf voor de cursus aangemeld. Zij had van een Colombiaanse vriendin die ook in Nederland woont gehoord dat ze deze taallessen gratis via de gemeente kon volgen. Op 21 juli stopt de taallessen en daarna zou zelf moet betalen, daarom stopt zij dan weer. Omdat zij in 2015 al de inburgeringscursus tot A2 gevolgd had, begon Karen met de cursus van A2 naar B1. B1 heeft zij al gehaald en nu volgt zij B1 naar B2. Zij verwacht voor 21 juli nog de toets voor B2 te kunnen doen. Karen is een snelle leerling die ook al in een half jaar via een snelcursus de inburgeringscursus afgerond had.

Om het taaltraject te volgen heeft Karen steun gekregen van haar man, die zijn werktijden heeft aangepast zodat zij de cursus kon volgen. Zij volgt twee ochtenden per week de les en haar man zorgt dan voor hun kind.

Karen is bekend met andere mogelijkheden uit het non-formele taalaanbod, maar heeft hier geen gebruik van gemaakt. Wel is zij aan het begin van de cursus om haar Nederlands te oefenen bij een ziekenhuis als vrijwilliger gaan werken. Hiermee is zij gestopt toen zij betaald werk kreeg.

Karen heeft op dit moment vooral nog moeite met spreken. Lezen en schrijven gaan al vrij goed.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Karen werkt sinds vier maanden als schoonmaker voor ongeveer 21 uur per week. Haar inkomen valt hiermee in categorie 1: €700 - €1200 per maand. Een uit Colombia afkomstige vriendin van Karen werkt bij een uitzendbureau en via haar heeft zij dit werk gekregen. Vanwege haar betaalde werk, is zij met haar stage bij het ziekenhuis gestopt. Na de cursus wil zij graag een opleiding doen om in de zorg te kunnen werken. Zij denkt dat de taal cursus hierbij zal helpen. Karen is erg gemotiveerd om te werken, ook vanwege de sociale contacten en zelfstandigheid die het oplevert: “Ja, ik vind het belangrijk om te werken. Zo heb je meer een sociaal leven, meer contact met mensen en meer een normaal leven. Eigen geld verdienen.”

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Door de taal cursus is Karen zelfstandiger geworden. Zij kan zonder hulp brieven lezen van bijvoorbeeld de belastingen of van de bank. Voor de cursus vond zij dit soort brieven lastig om te lezen en hielp haar man hierbij. Ook ging zij alleen naar de huisarts. Dan moest zij soms dingen achteraf aan haar man vragen die ze niet begreep. Hierover zegt zij: “Ik vind het heel prettig. Hij is mijn man, maar sommige dingen vind ik privé”.

Daarnaast helpt het haar met haar sociale contacten. Ze is niet meer bang om met mensen te spreken. “Ik ben minder bang om met mensen te praten, te communiceren. Om vrienden te maken, of vriendinnen. Want eerst was ik wel bang. Dacht ik ‘hoe ga ik spreken, hoe ga ik dat doen?’ Dat was een beetje mijn angst. Nu ben ik meer een beetje los en rustiger om dat te doen. Sinds ik in deze cursus ben.”

5. Evaluatie taallessen

Karen vindt de docent en de methode van de taalcursus uitstekend. De docenten kunnen de stof goed overbrengen, ook al spreken zij niet de taal van de cursisten. Ook begrijpen zij de cursisten goed en dat is volgens Karen heel belangrijk als je als buitenlander een taaltraject volgt.

Tot slot wil Karen nog het volgende zeggen: "Mensen die moeite hebben met Nederlandse taal - denk ik - moeten ze misschien meer tijd besteden aan de taal. Want dat is een groot probleem als buitenlander. We zijn heel erg bang om met Nederlandse mensen te communiceren, om Nederlands te spreken."

Naam: Hans (NT1)

Leeftijd: 66 jaar

Burgerlijke staat: alleenstaand

Werkstatus: werkt bij een recyclingbedrijf

Periode taallessen: ergens in periode 2001-2003 (vermoedelijk)

Taalschool: ROC Alkmaar

Taalniveau: geen diploma, taalniveau rond 1F

Belangrijkste opbrengst taaltraject: meer zelfvertrouwen in sociale contacten

1. Persoonlijke achtergrond

Hans is geboren in Obdam en op zijn achtste verhuisd naar Alkmaar. Hier is hij opgegroeid met twee broers en drie zussen. In Alkmaar heeft hij de lagere school gedaan. Vanaf zijn 14^e is hij gaan werken en is hij zonder diploma's gestopt met school. Hij heeft diverse baantjes gedaan, onder andere bij een kaasmaker in Stompetoren (nabij Alkmaar). Hij wilde toen kaasmaker worden, maar uiteindelijk heeft hij dit niet gedaan omdat hij hiervoor een opleiding moest volgen die hij erg moeilijk vond en waarmee hij is gestopt. Hij kreeg hierbij ook weinig hulp van anderen, "Zei ik: pap, hoe kom ik hier uit?". "Nou jongen, moet je goed luisteren. Jij wil dat, zoek het maar uit." Via de bouw, de hoogovens en een transportbedrijf is Hans uiteindelijk bij een recyclebedrijf terechtgekomen. Hier werkte hij de laatste 15 jaar en gezien zijn leeftijd zal dit ook zijn laatste baan zijn. Via een kennis ontdekte Hans dat zijn Nederlands niet goed was. Zij heeft hem gestimuleerd om hier iets aan te doen. Een belangrijke reden voor Hans was dat hij graag met minder fouten wilde leren schrijven. Hij wilde bijvoorbeeld een goed geschreven kaart naar zijn kinderen en kleinkinderen kunnen sturen.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Hans heeft 14 jaar geleden twee jaar taallessen gevolgd bij het Horizon College (ROC in Alkmaar). Hij volgde hier lessen in de avonduren, naast zijn fulltime baan. Via een advertentie kwam Hans te weten over het college. Hij noemt het een overwinning op zichzelf om bij het Horizon College te beginnen. Hij had er moeite mee om aan zichzelf toe te geven dat hij iets moest doen aan zijn Nederlands. Hans zijn motivatie was om zijn "waarde te verhogen". Hij heeft op basis van energie en wilskracht de cursus gevolgd, want het was best pittig om dit

met zijn werk te combineren. Hans heeft naast de taallessen bij het Horizoncollege geen andere taallessen gevolgd. Toen Hans eenmaal met de les begonnen was, motiveerde zijn docent om met de lessen door te gaan. Na twee jaar is hij gestopt omdat hij toen niet meer het gevoel had voldoende vooruit te gaan. Hij had toen nog geen diploma gehaald.

3. Materiele opbrengsten taallessen

Hans is door de taallessen niet in inkomen erop vooruit gegaan. Hij zat toen hij begon in categorie 3 (tussen €1700 - €2200). Toen werkte hij nog bij een transportbedrijf. Nu werkt hij bij een recyclebedrijf en verdient hij ongeveer hetzelfde.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

De belangrijkste opbrengst voor Hans is dat hij door de taallessen minder onzeker is geworden en meer zelfvertrouwen heeft gekregen. Hij is een stabiel persoon geworden en hij durft nu gemakkelijker op andere mensen af te stappen. Voor de cursus schaamde hij zich er ook voor dat hij moeite had met Nederlands. Vooral schrijven was een probleem: "Het schrijven dan. Een brief of kaart schrijven, dat dat toch wel gebrekkig is en dat je boos op je eigen werd. Van potverdikke, ik snap het helemaal niet". Hij vertelde het niet aan mensen, ook niet aan zijn toenmalige vrouw en zijn kinderen. Hans beschrijft zichzelf terugkijkend als een "schuw musje" en is nu naar eigen zeggen een spontaan, en sociaal bewogen persoon.

Toen hij nog geen taallessen gevolgd had, kon hij zijn taalachterstand ook op veel momenten verhullen. Van zijn belasting begreep hij voldoende om aangifte te kunnen doen en hij had een boekhouder die hem hierbij hielp. Met het betalen van rekeningen en schrijven van brieven hielp zijn toenmalige vrouw hem. Bij de dokter kwam hij zelden, want hij is altijd heel gezond geweest.

Door zijn toegenomen zelfverzekerdheid ziet Hans nieuwe uitdagingen, zoals een nieuw computersysteem, met vertrouwen tegemoet. Hij gebruikt de pc nu ook om via de spellingscontrole te kijken of hij een woord goed gespeld heeft. Ook heeft hij er nu geen moeite meer mee om het aan anderen te vertellen dat hij (nog steeds) niet foutloos schrijft.

5. Evaluatie taallessen

Hans is erg te spreken over de docent die zijn taallessen verzorgde. Deze was volgens Hans erg aardig en sociaal betrokken. Ook de sfeer in de groep vond hij prettig en het gebruikte lesmateriaal vond hij leerzaam.

Aan andere mensen die nog laaggeletterd zijn zou Hans willen zeggen: "Doe er wat aan, aan je handicap. Laat ik het zo maar stellen."

Naam: Marcel (NT2)

Leeftijd: 33

Burgerlijke staat: alleenstaand, geen kinderen

Werkstatus: afwasser in ziekenhuis

Periode taallessen: 2015 - heden

Taalschool: ROC Den Helder

Taalniveau: niveau ongeveer A2, (nog) geen diploma

Belangrijkste opbrengst taaltraject: meer zelfvertrouwen, meer contact op en buiten de werkvloer

1. Persoonlijke achtergrond

Marcel is geboren op de Kaapverdise Eilanden. Na de basisschool is Marcel op zijn 12^e naar Nederland gekomen. Hij heeft toen in Rotterdam een speciale middelbare school op vmbo-niveau gedaan, waar je naast de opleiding inburgering en Nederlandse taal kreeg. Hij leerde hier met metaal werken. Deze vmbo-opleiding heeft hij niet afgemaakt. Daarna is hij bij het ROC in Rotterdam een opleiding met een combinatie van vier dagen per week werken en een dag per week leren gaan doen. Hier heeft hij zijn diploma als plaatwerker behaald. Hij heeft negen jaar in de metaalsector gewerkt.

Omdat Marcel niet in Nederland op de lagere school gezeten heeft en bij zijn opleiding tot metaalbewerker ook niet heel veel Nederlands gehad heeft, was zijn taalvaardigheid in het Nederlands beperkt. Marcel vond Nederlands ook geen makkelijke taal om te leren en merkte dat hij een basis miste doordat hij geen Nederlands op de lagere school had gehad. In Rotterdam ging Marcel veel om met mensen uit Kaapverdië en daardoor was het minder nodig om goed Nederlands te spreken. Hij sprak met hen een mix van Nederlands en Portugees, de voertaal in Kaapverdië. Een jaar of drie geleden is Marcel in Den Helder gaan wonen. Hier kende hij hier helemaal niemand: “in Den Helder waren weinig mensen van mijn afkomst. Dan ben je echt alleen met mensen die alleen maar Nederlands kunnen. Dan wordt je echt bewust van: hey, dit kan beter.” Hij besepte toen dat hij Nederlands moest leren om zich beter in de maatschappij te kunnen handhaven. Marcel heeft altijd het meest moeite gehad met schrijven in het Nederlands. Nu zegt hij daarover: “Schrijven blijft moeilijk voor mij. Ik weet niet waarom. Ik heb altijd twee talen in mijn hoofd: Portugees en Nederlands. Het is ongelooflijk, het blijft niet hangen bij mij. Het gaat wel beter.”

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Marcel is in 2015 begonnen met Nederlandse taallessen bij het ROC. Daarvoor had hij wel wat Nederlands geleerd op het vmbo, maar na de middelbare school heeft hij geen specifieke taallessen meer gevolgd. Marcel volgt nu les om van A2 naar B1 te komen. Hij wil nog in ieder geval een jaar doorgaan met de lessen. Marcel heeft, toen hij merkte dat zijn Nederlands nog niet voldoende was, zelf contact opgenomen met het ROC in Den Helder. Hij volgt naast deze opleiding geen andere taallessen, want met een fulltime baan ernaast heeft hij het hier te druk voor. Wat het voor Marcel lastig maakte om te beginnen, was dat hij lange tijd niet onderkende dat hij problemen had met Nederlands. Toen hij in Den Helder ging wonen liep hij hier wel tegenaan en is hij begonnen met de taallessen.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Na zijn werk als plaatwerker in Maasdijk, heeft Marcel in Den Helder op verschillende plekken gewerkt. Sinds anderhalf jaar werkt hij in de keuken van het ziekenhuis in Den Helder, waar hij de karren met eten voor de patiënten klaarzet en afwast. Eerder had hij hier al als schoonmaker gewerkt. Als plaatwerker lag het salaris van Mitchel in categorie 1, van €700 - €1200. In de keuken van het ziekenhuis is hij meer gaan verdienen, zijn inkomen ligt nu tussen €1200 - €1700 (categorie 2). Hoewel Michel ook een half jaar cursus bij het ROC had gevolgd, is niet duidelijk in hoeverre de cursus heeft bijgedragen aan het krijgen van de baan. Hij werkte al als schoonmaker in het ziekenhuis en via zijn baas is hij in de keuken terecht gekomen. De taalcursus cursus was geen vereiste hiervoor.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Voor Marcel heeft het volgen van de taallessen verschillende positieve effecten op zijn leven. Voor de taallessen voelde hij zich vaak onzeker en had hij niet zo veel zelfvertrouwen om contacten aan te gaan. Door de taallessen is zijn wereld groter geworden. Voordat hij met de cursus begon, trok hij zich vaak terug en ging hij vooral om met andere Kaapverdiërs. Op zijn werk in Maasdijk had hij weinig contact met zijn collega's. Zijn collega's waren allemaal Nederlanders en hij durfde ze vaak niet aan te spreken omdat hij bang was dat ze zijn Nederlands niet goed genoeg zouden vinden. "Want ja. Je gaat twee keer nadenken over wat je zegt. Zo krijg je steeds minder contact, ga je steeds minder durven. Dus dat is niet fijn, nee. Dat is echt niet fijn."

Nu in het ziekenhuis in Den Helder heeft hij veel contacten, wisselt hij grapjes uit met collega's en voelt hij zich meer op zijn gemak. Marcel: "Je kan grappig met elkaar zijn. Zo is het leuker, voel je je meer op je gemak op de werkvloer." Ook daarbuiten stapt hij makkelijker op iemand af voor een praatje.

Door de taallessen heeft Marcel ook ontdekt dat hij erg van lezen houdt, voornamelijk boeken met een filosofische inslag. Dus dat is een andere opbrengst van de taallessen. Lezen heeft Marcel nu dan ook goed onder de knie. Het is vooral schrijven waar hij nog aan moet werken.

5. Evaluatie taallessen

Marcel is een van de jongsten van zijn groep en kan goed met de ander cursisten opschieten. Hij is tevreden over de cursus, de docent en het lesmateriaal. Hij vindt vooral goed aan de cursus dat er veel aandacht is voor de studenten en ze tegelijk veel vrijheid krijgen.

Naam: Nabila (NT2)

Leeftijd: 32 jaar

Burgerlijke staat: getrouwd, twee kinderen

Werkstatus: werkend bij zorginstelling

Periode taallessen: december 2016 – 19 juli 2017

Taalschool: ROC Zaandam

Taalniveau: diploma A2, niveau een eind richting B1

Belangrijkste opbrengst taaltraject: meer zelfvertrouwen in sociale contacten, zelfredzamer

1. Persoonlijke achtergrond

Nabila is opgegroeid in Kabul, de hoofdstad van Afghanistan. Ze is getrouwd en heeft twee kinderen. Nadat ze de lagere school had afgerond, kwam de Taliban aan de macht. De Taliban verbood dat vrouwen werkten of naar school gingen, zodat Nabila geen middelbare school kon doen. Nabila heeft het er moeilijk mee dat zij hierdoor een tijd is blijven stilstaan in haar ontwikkeling: "Ik was vijf jaar thuis gebleven. Ik mocht niet naar werk of naar school. Alle vrouwen eigenlijk. Dus daarom ben ik achtergebleven. Dat is wel hard. Vijf jaar van je leven."

Nabila is getrouwd met haar vroegere buurjongen die met zijn ouders al eerder naar Nederland was gekomen. De vaders van Nabila en van haar buurjongen waren goede vrienden en zijn ouders kozen Nabila uit voor hun zoon om mee te trouwen. De ouders van Nabila wonen nog in Afghanistan. Nabila is op haar twintigste naar Nederland gekomen om te trouwen.

Nabila is met de taallessen bij het Regio College Zaandam begonnen omdat zij graag meer wilde doen met haar leven zoals een opleiding volgen en werk vinden. Zij wilde zelfstandiger zijn en meer mensen leren kennen.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Toen Nabila een paar maanden in Nederland woonde is zij begonnen met een taal cursus bij een taalschool in de buurt van Amsterdam Lelylaan. Zij heeft deze cursus gevolgd tot dat zij na enkele maanden zwanger werd van haar eerste kind. Hierna is zij drie jaar thuisgebleven om voor haar kind te zorgen. Begin 2009 is zij met de inburgeringscursus begonnen. Zij werd opnieuw zwanger en na de bevalling heeft zij in een avondcursus alsnog de inburgeringscursus in 2010 afgemaakt. Zij heeft toen haar diploma voor A2 behaald. Hierna wilde zij graag verder leren, maar haar is toen bij het gemeentehuis verteld dat ze alleen tegen betaling staatsexamen kon doen. Een moeder van een vriendin van Nabila's dochter attendeerde haar erop dat ze een jaar lang gratis taallessen bij het Regio College Zaandam kon volgen. In december 2016 is zij begonnen met de cursus om B1 te halen bij het Regio College Zaandam. Hier volgde zij tot 19 juli 2017 taallessen. Hierna moet zij een nieuwe taalschool vinden omdat het Regio College Zaandam wordt opgeheven. Haar man en haar schoonfamilie steunen haar in haar streven naar meer zelfstandigheid, wat vanuit haar cultuur niet vanzelfsprekend is, maar het initiatief ligt bij haar zelf.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Nabila heeft tot nu toe nog geen betaald werk gedaan. Zij heeft de kinderen opgevoed en de huishouding gedaan voor haar man en schoonouders. Omdat haar man een baan had, heeft ze geen uitkering ontvangen. Met het B1 diploma wil zij een mbo-studie gaan doen en daarmee werk zoeken. Doordat de kinderen nu ouder zijn, heeft ze hier meer tijd voor. Ze wil ook beginnen met parttime werk en heeft al gesolliciteerd, maar nog geen baan gevonden.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Toen Nabila stopte met taallessen na de inburgeringscursus liep zij nog tegen verschillende problemen aan. Lezen ging Nabila wel goed af. Zij kende veel woorden niet, maar kon door de context veel begrijpen. Schrijven kon ze nog niet goed. Maar belangrijker nog: ze praatte nog steeds nauwelijks met mensen buiten haar eigen kring. Ze durfde niet goed omdat ze bang was dat mensen haar niet zouden begrijpen; zij schaamde zich voor haar slechte Nederlands.

Ook durfde zij bijvoorbeeld niet alleen naar een bank te gaan omdat zij de instructies niet goed kon volgen. Hierdoor moest zij iemand meenemen. Zij ging alleen naar de noodzakelijke plekken toe, zoals naar de dokter. Door de taallessen bij het Regio College Zaandam heeft zij meer zelfvertrouwen gekregen. Hierdoor durft zij makkelijker met mensen buiten haar kring te spreken en is zij zelfredzamer geworden. Ook durft zij nu te solliciteren naar werk en ziet zij mogelijkheden om een mbo-studie te gaan volgen. Nabila: "Ik denk, ik krijg veel zelfvertrouwen. Nu kan ik, als ik een baan wil hebben, solliciteren."

Brieven van de gemeente vindt zij nog steeds lastig, hierbij helpt haar man. Als zij naar de dokter ging maakte zij altijd een plannetje vooraf en bedacht zij van tevoren precies wat ze wilde zeggen, op deze manier loste zij dit op. Nu gaat dit ook makkelijker.

5. Evaluatie taallessen

Nabila is heel tevreden over haar taallessen bij het ROC Zaanstad. De docenten zijn vriendelijk en beantwoorden haar vragen snel en grondig. Ook met haar medestudenten kan zij het goed vinden en het lesmateriaal vindt zij uitstekend.

Nabila: "Ik wil graag zeggen dat als iemand, net als ik, niet durft iets te zeggen of iets te schrijven, dat ze gewoon een cursus kunnen volgen en meer steun krijgen om zelfstandig te worden. En sociaal zijn. Ga naar buiten, praat met mensen. Vraag alles, als je iets niet weet."

Naam: Ervin (NT2)

Leeftijd: 28 jaar

Burgerlijke staat: gehuwd

Werkstatus: callcenter KPN met aanvulling uit uitkering

Periode taallessen: 2015 – 2016 (1 jaar)

Taalschool: ROC Alkmaar

Taalniveau: ongeveer A2, geen diploma

Belangrijkste opbrengst taaltraject: meer zelfvertrouwen, beter begrip contracten en belangrijke brieven

1. Persoonlijke achtergrond

Ervin is in 1989 geboren in Hongarije. Hij is daar opgegroeid en heeft vanaf zijn 4^e tot zijn 18^e jaar op school gezeten. Ervin heeft in Hongarije op een praktijkschool gezeten waar hij zijn diploma als autospuitser heeft behaald. In 2007 kwam hij naar Nederland voor een vakantie. Hij wilde heel graag voor zijn werk een spuitpistool bekijken en liep toen een autoschadebedrijf binnen. Hij kreeg meteen een contract aangeboden en na een jaar had hij het zo naar zijn zin dat hij niet meer terug wilde. Uiteindelijk heeft hij daar drie jaar gewerkt waarna hij als zelfstandig ondernemer aan de slag ging. Hij had een eigen schilderbedrijf, genaamd 'De Thuis schilder'. Het verdiende goed, maar hij miste de gezelligheid van de werkvloer. Na een half jaar besloot hij om terug te keren naar zijn oude werkgever. Na drie maanden liep hij door een duikongeluk een hoge dwarslaesie op. Hierdoor kon hij niet verder werken als autospuitser. Tijdens zijn revalidatie heeft hij zijn huidige Nederlandse vrouw kennen met wie hij in Alkmaar woont.

In de eerste twee jaar in Nederland heeft hij er veel last van gehad dat hij niet kon lezen en schrijven. Voor zijn auto kreeg hij bijvoorbeeld brieven die hij niet begreep: "Omdat er een buitenlandse kentekenplaat op zat, moest ik hier geen wegenbelasting betalen, was natuurlijk veel goedkoper. Toen had ik daar problemen mee. Ik kreeg een aantal brieven thuis die ik niet kon lezen".

In die beginperiode had hij geen Nederlandse taallessen gevolgd. Hij hoefde geen verplichte inburgeringslessen te volgen omdat Hongarije een Europees land is en hij had een baan waarvoor het niet nodig was om te lezen. Er moesten wel bestellingen worden gedaan zoals schuurpapier en plamuur, maar andere collega's namen die taak op zich. Na zijn revalidatie is hij in 2013 begonnen met Nederlandse taallessen. Zijn spreekvaardigheid was goed door zijn relatie met een Nederlandse vrouw. Maar zijn schriftelijke vaardigheden waren minder ontwikkeld, waardoor hij in 2015 besloot om opnieuw op Nederlandse taallessen te gaan. Hij wilde niet meer afhankelijk blijven van anderen.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Ervin heeft vanaf 2013 ongeveer anderhalf jaar Nederlandse taallessen gevolgd. In 2013 heeft hij een half jaar taallessen gevolgd bij het INOVA in Alkmaar. Hij was op zoek naar een gratis taal cursus via de gemeente en werd naar hen doorverwezen. Na een half jaar stopte hij omdat hij het gevoel had dat hij geen stap vooruit was gegaan. In 2015 heeft hij de draad weer opgepakt met Nederlandse taallessen op het ROC van Alkmaar. Hij was in eerste instantie via het Horizon College naar het ROC doorverwezen. In die periode was hij nog werkloos en had hij veel tijd. Het ging om twee lesdagen per week. De lessen duurden 2,5 – 3 uur per dag. De omvang van de groep was zeven mensen waardoor je veel aandacht kreeg en goed met de groep kon werken. In de periode bij het ROC is hij enorm gegroeid in zijn taalontwikkeling. De lessen waren sterk gericht op schriftelijke vaardigheden. Hij heeft echter geen diploma of certificaat gehaald omdat hij tussendoor een baan kreeg. Daardoor kreeg hij minder tijd voor de lessen waardoor hij, na een tijdje avondlessen te hebben gevolgd, is gestopt. En de toetsen vinden plaats in Utrecht. Maar binnenkort heeft hij eigen vervoer en hij heeft zijn vrouw beloofd om het dit jaar af te ronden. Zijn doel is om het staatsexamen te doen. Toen Ervin bij zijn lerares had aangekondigd dat hij zou gaan stoppen, heeft zij hem gevraagd om taalambassadeur te worden. Daar werd hij enthousiast van. Schrijven is volgens Ervin tegenwoordig heel belangrijk en het lijkt hem leuk om mensen te motiveren om toch naar school te gaan.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Ervin heeft tussen 2007 en 2010 drie jaar lang gewerkt, in een garage als spuitwerker en als zelfstandig thuisschilder. Na zijn terugkeer bij de garage verdiende hij € 1700 per maand. Hij werkt nu 24 uur per week bij het callcenter van KPN. Wat hij hiermee verdient wordt nog aangevuld door het UWV. Daarmee komt hij uit op net boven de € 1200 per maand (categorie 2). Het volgen van de cursussen Nederlands heeft hier voornamelijk geen verandering in gebracht. Wel verwacht hij dat hij volgend jaar in een hogere schaal zal komen. Hij zal daarover onderhandelen en dan helpen de cursussen volgens hem wel.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Ervin heeft door de taallessen meer zelfvertrouwen gekregen en voelt zich zekerder. Hij heeft negatieve ervaringen uit het verleden met bijvoorbeeld contracten en cao's die hij niet kon lezen en waardoor zich achteraf soms bedot voelde. Ervin antwoordt op de vraag wat het taaltraject hem oplevert: "Zekerheid. Dat je niet meer onzeker overkomt, maar dat je wel kan laten zien dat je de taal beheerst, dat je snapt waar het over gaat en antwoord kan geven. Niemand kan me meer iets aansmeren." Hij heeft nog wel moeite met het schrijven van sollicitatiebrieven, maar daar helpt zijn partner hem bij. Ervin woont in een focuswoning en krijgt 24 uur ADL-assistentie (algemene dagelijkse levensverrichtingen). Hij heeft sinds zijn dwarslaesie veel meegemaakt en begrijpt nu goed hoe het eraan toe gaat. Voorschriften of bijsluiters begrijpt hij door al zijn ervaringen nu beter. Rekeningen en belastingformulieren begrijpt hij ook beter. Naast zijn werk bij KPN is hij taalambassadeur, waardoor hij nieuwe mensen heeft leren. Ervin geeft ook aan door de cursus meer contact via Whatsapp te hebben; vooral het correct spellen van berichten gaat hem makkelijker af.

5. Evaluatie taallessen

Wat Ervin erg motiveerde was de steun van de lerares. Zij gaf veel individuele aandacht aan haar cursisten en ze was goed bereikbaar via de mail of de app. Cursisten konden volgens Ervin altijd bij de lerares terecht. Verder hielp het hem enorm dat hij de groep leuk vond en dat de klas klein was, waardoor iedereen genoeg aandacht kreeg.

Naam: Wim (NT1)

Leeftijd: 59 jaar

Burgerlijke staat: samenwonend

Werkstatus: ontvangt UWV-uitkering, werkt in sociale werkplaats

Periode taallessen ROC: 2013-2017 (drie en een half jaar)

Taalschool: ROC Den Helder

Taalniveau: diploma 2F niveau

Belangrijkste opbrengst taaltraject: meer zelfvertrouwen en grotere zelfredzaamheid (vooral met internet)

1. Persoonlijke achtergrond

Wim is geboren en opgegroeid in Scheveningen. Op de lagere school in Scheveningen merkte Wim dat hij minder goed kon meekomen in de les dan de andere kinderen. Helaas hadden de

leerkrachten weinig aandacht voor zijn problemen met rekenen en taal. Ook zijn ouders stelden hier tijdens de ouderavonden geen kritische vragen over. Wim: “Dus als je dat doorvraagt, dan weet je als ouders ook wel van ‘hey, hij kan niet goed meekomen, of hij heeft daar moeite mee.’ Maar dat werd niet zo besproken in die tijd denk ik.” Zo kon het dat Wim gewoon ieder jaar overging, maar na het afronden van de lagere school nog steeds niet goed kon lezen en schrijven. Na de lagere school deed Wim de lts-opleiding tot huisschilder. Hij koos zoals hij zelf zegt voor “een makkelijk vak” want hier hoefde hij niet te schrijven en te lezen. Eigenlijk had Wim liever kok willen worden, maar de opleiding tot huisschilder leek hem makkelijker, dus koos hij hiervoor. Rond zijn 25^e verliet Wim Scheveningen om zich met zijn vriend in Den Helder te vestigen. Hij werkte hier zeker 25 jaar als huisschilder.

Wim voelde zich naar eigen zeggen op de lagere school altijd een beetje dom. Hij miste hierdoor zelfvertrouwen. Hij probeerde het in zijn latere leven zoveel mogelijk verborgen te houden dat hij moeite had met lezen en schrijven, door de situaties waarin dit nodig was te vermijden. Als het voor zijn werk echt nodig was dan vroeg hij het wel aan een collega. Hij genereerde hij zich om toe te moeten geven dat hij moeite had met lezen of schrijven. Om dit gevoel wat te verzachten, maakte hij er dan vaak een grapje over.

Ook in privé-situaties kon Wim last hebben van schaamte. Als hij door familie bijvoorbeeld gevraagd werd om mee te doen met een spelletje waarvoor je moet kunnen lezen, zoals Scrabble of een ander bordspel, dan hield hij dit af door te zeggen: “Ik hou niet van spelletjes.”

Veel zaken, zoals papieren en rekeningen handelt de partner van Wim nu af en hij realiseerde zich dat hij zelfstandiger moest worden, mocht zijn partner, die tien jaar ouder is, eerder komen te overlijden dan hijzelf.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Behalve de taal cursus bij het ROC in Den Helder heeft Wim geen andere taalcursussen gevolgd. Wim is via zijn sociale werkplek bij de taal cursus van het ROC terecht gekomen. Toen duidelijk werd dat hij moeite had met lezen en schrijven heeft zijn werkgever aangeboden om Wim in te schrijven voor de taal cursus. Hiermee heeft Wim ingestemd omdat hij bang was om er ooit alleen voor te komen staan.

Wim vond het bij het ROC prettig om te merken dat er meer laaggeletterden van zijn leeftijd waren. Door de duidelijke uitleg begreep Wim waarom hij iets op een bepaalde manier moest schrijven, wat op de lagere school niet gelukt was. Ook mochten ze elkaar uit een boekje voorlezen in de klas. Hier kreeg Wim veel zelfvertrouwen van.

Wim ontdekte tijdens de Nederlandse les dat hij eigenlijk heel leergierig is. Hij heeft de lessen met veel plezier gevolgd. Wim heeft inmiddels niveau 2F. Hierna heeft hij nog tot de zomer van 2017 lessen gevolgd om zijn taalvaardigheid verder bij te spijkeren, daarna stopt hij.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Wim heeft ongeveer 25 jaar als schilder gewerkt. Hierna kreeg hij last van zijn rug en is hij 100% afgekeurd. Inmiddels werkt hij alweer 11 jaar op een sociale werkplaats bij een agrarisch bedrijf. Hij werkt hier 4 halve dagen per week. Zijn salaris ligt hiermee in Categorie 1: €700-€1200 per maand. Hier is door het volgen van het taaltraject bij het ROC geen verandering in gekomen.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Wim heeft door de taallessen meer zelfvertrouwen gekregen. Hij durft nu ook fouten te maken op zijn werk en hij voelt zich niet meer dom bij anderen. Het gevoel van gêne dat hij eerder had is dus verdwenen. Ook kan hij rekeningen nu beter begrijpen en brieven beter lezen. Hierdoor weet hij beter wat er allemaal speelt om hem heen. Toen Wim begon met de cursus werd net diabetes bij hem vastgesteld. Dankzij de cursus heeft hij veel geleerd over waar hij op moest letten bij recepten van de medicijnen en als hij boodschappen doet om te zien wat de ingrediënten zijn. Doordat Wim taalambassadeur is geworden, heeft hij veel nieuwe mensen leren kennen. De belangrijkste opbrengst voor Wim is echter dat hij dankzij de taalcursus met internet om kan gaan. Al met al is hij een stukje zelfredzamer geworden.

5. Evaluatie taallessen

Wim is tevreden met de cursus die hij gevolgd heeft bij het ROC. Wel ziet hij verschil in de kwaliteit van de docenten. Hij vindt het prettig als de docent klassikaal lesgeeft en voldoende uitleg geeft op het bord. Sommige docenten zouden meer uitleg mogen geven naar de mening van Wim. Verder vindt hij voldoende aansluiting bij de andere studenten en vindt hij het gebruikte lesmateriaal goed.

Naam: John (NT1)

Leeftijd: 59

Burgerlijke staat: alleenstaand, twee kinderen

Werkstatus: afgekeurd, ontvangt WIA uitkering

Periode taallessen: 2014 - heden

Taalschool: ROC Den Helder

Taalniveau: ongeveer 1F, geen diploma

Belangrijkste opbrengst taaltraject: zelfvertrouwen met lezen, minder schaamte in sociaal contact

1. Persoonlijke achtergrond

John is geboren op Curaçao en is daar opgegroeid in een gezin met 11 kinderen. De vader van John was visser en zijn moeder verkocht vissen op de markt. Hij vond school niet leuk toen hij jong was en hij spijbelde vaak. Vanaf zijn 16^e ging hij niet meer naar school en ging hij samen met zijn vader in de visserij werken. Dit heeft hij gedaan tot zijn 19^e, waarna hij op verschillende plekken als schoonmaker gewerkt heeft.

In 1979 is hij naar Nederland gekomen. In 1980 had de gemeente Den Haag een project voor jongeren om in de gemeentereiniging te werken. Dat heeft hij een jaar gedaan. Daarna heeft hij als uitzendkracht verschillende banen gehad in Den Haag. Na vier jaar is hij verhuisd naar Dordrecht waar hij eerst bij Lingen Beton heeft gewerkt in het betonstorten en daarna bij Van Leeuwen Buizen. Hierna is hij voor zeven maanden teruggekeerd naar Curaçao. Toen hij terugkwam in Nederland ging hij bij de Marine werken in Den Helder. Daar heeft hij 25 jaar gewerkt als schilder. Doordat John altijd hard werkte, werd zijn laaggeletterdheid niet opgemerkt. John: “Ja. Omdat ik laaggeletterd ben, werk ik echt hard. Als je echt goed je best doet, dan merkt de baas niet dat je laaggeletterd bent”. Hij werkte altijd samen met collega’s die schrijftaken van hem konden overnemen. Hij zei dan niet dat hij niet kon lezen en schrijven, maar dat hij het niet begreep. Niemand van het uitzendbureau of van de gemeente heeft hem ooit gevraagd of hij laaggeletterd was. In 2011 is een nekhernia bij hem geconstateerd en is hij volledig afgekeurd voor werk. Momenteel ontvangt hij een WIA uitkering. Voor zijn WIA uitkering moest hij een re-integratietraject bij het UWV te volgen en toen kwam men erachter dat hij niet goed kon lezen en schrijven.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Vóór de lessen bij het ROC heeft John alleen tot zijn 16^e onderwijs genoten. In de decennia daarna heeft hij geen lessen Nederlands gevolgd. Zijn begeleider bij het UWV heeft hem doorgestuurd naar het ROC. Dat kwam John goed van pas. Nadat hij afgekeurd was zat hij veel thuis en had hij weinig sociale contacten. Door opnieuw naar school te gaan kwam hij weer onder de mensen. Schaamte en onzekerheid waren factoren die het voor John moeilijk maakten om aan het taaltraject te beginnen. Maar tijdens de cursus zag hij mensen van dezelfde leeftijd zitten en ook jongeren. Hij zag ook een voormalige Nederlandse collega waarvan hij niet wist dat hij niet kon lezen en schrijven. Hij heeft in die periode niet met mensen uit zijn omgeving geoefend. Niemand wist immers dat hij laaggeletterd was. Wat hem helpt bij het volgen van de taallessen is het gevoel dat er licht in de tunnel begint te schijnen. Alles gaat nu iets sneller, makkelijker en prettiger waardoor hij meer durft.

3. Materiële opbrengsten taallessen

John heeft op dit moment een WIA uitkering als gevolg van zijn nekhernia waardoor hij voor 100% is afgekeurd. Wel is hij actief als taalambassadeur voor stichting Lezen & Schrijven. John verdiende vroeger als schilder €1580 netto per maand. Momenteel ontvangt hij ongeveer €1300 per maand.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Voordat hij taallessen had gevolgd kon John niet altijd rekeningen of belastingformulieren begrijpen. Hij had bijvoorbeeld nog nooit zijn belastingaangifte ingevuld. Zijn financiële administratie regelde hij door zich alleen te concentreren op de bedragen en hij lette erop om niet tot het laatste moment te wachten met betalen. Brieven las hij zelf en dan las hij het meerdere malen totdat hij het ongeveer begreep. Soms liet hij andere mensen helpen met lezen. En brieven schrijven vond hij sowieso moeilijk, vooral spelling. Dat liet hij anderen doen. In de zorg kreeg hij altijd een mondelinge uitleg, omdat hij er niet op vertrouwde dat hij de medicijnvoorschriften begreep. Als hij het zelf moest lezen ging het ook weleens mis: “Toen ik in Den Haag woonde kreeg ik een medicijn bij de apotheek. De volgende dag ging ik naar de apotheek, zeiden ze: ‘oh sorry, is niet voor jou, is voor zwangerschap’.” Inmiddels heeft hij er meer vertrouwen in dat hij de voorschriften kan begrijpen.

Volgens John leefde hij een tijd achter de gordijnen, maar nu niet meer. Zijn leven is veranderd; alles gaat iets makkelijker en hij schaamt zich minder. Hij heeft ook nieuwe mensen leren kennen door zijn werk als taalambassadeur. Rekeningen en belastingformulieren begrijpt hij nu beter en brieven handelt hij nu zelf af. Inmiddels heeft hij geleerd te whatsappen. Met de computer gaat het ook goed. Vorig jaar heeft hij zelf de belastingaangifte gedaan op de computer met zijn DigiD.

5. Evaluatie taallessen

De lessen vindt hij prima. De docent is volgens John vrolijk en geduldig. De groep waarin hij zit ervaart hij als prettig. Het lesmateriaal vindt hij ook goed.

Naam: Indra (NT2)

Leeftijd: 42 jaar

Burgerlijke staat: alleenstaand, twee kinderen

Werkstatus: niet-werkend

Periode taallessen: december 2015 – 19 juli 2017

Taalschool: ROC Zaandam

Taalniveau: diploma A2, niveau een eind richting B1

Belangrijkste opbrengst taaltraject: minder schaamte in contact

1. Persoonlijke achtergrond

Indra is in India geboren. Toen ze 28 was is ze met haar Indiase man, die al eerder dan zij in Nederland is gaan wonen, naar Nederland gekomen. Inmiddels is zij gescheiden van haar man en voedt zij hun twee kinderen op die beiden nog thuis wonen. Op dit moment spreekt zij Indiaas tegen haar kinderen en spreken zij Nederlands terug tegen haar. Na haar scheiding heeft zij via het UWV stage gelopen bij een supermarkt en bij de postbezorging. Hierbij kreeg zij last van hyperventilatie en dit is een reden geweest waardoor zij niet kon doorgroeien naar een betaalde baan.

Zij is met de cursus begonnen omdat zij werk wil vinden in een winkel, haar contacten wil uitbreiden en omdat zij zich niet wil hoeven schamen als zij met iemand Nederlands gesproken heeft en het blijkt dat zij fouten gemaakt heeft. “Soms als ik voor mijn zoon op oudergesprek ga. Soms spreek ik zinnen uit en denk ik later thuis: nee, dat heb ik niet goed gezegd... als ik dan niet goed Nederlands praat schaam ik me”.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Indra ontvangt een uitkering en zij kreeg dit taaltraject aangeboden van de gemeente om gemakkelijker werk te kunnen vinden. Dit wilde zij heel graag. In 2000 heeft Indra ook al een jaar Nederlandse les gevolgd bij het Regio College. Zij heeft toen voor haar inburgering les gehad tot A2. Daarna kreeg zij haar eerste kind en is zij tijdelijk gestopt met taallessen.

Ze vindt spreken in het Nederlands wel lastig en dat maakte dat ze wel een beetje opzag om te beginnen. Haar kinderen vinden het leuk dat zij Nederlandse les volgt en vragen aan haar

of ze haar huiswerk wel heeft gedaan. Ook helpen ze haar soms door bijvoorbeeld een sollicitatiebrief op spelling en grammatica te controleren.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Indra had bij aanvang van het taaltraject geen werk en dit is op het moment van spreken (halverwege het traject) nog steeds zo. Ze heeft altijd voor haar kinderen gezorgd en geen werkervaring opgedaan. Ze hoopt na het taaltraject werk te kunnen vinden in een winkel en anders vrijwilligerswerk te kunnen doen.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Een belangrijke opbrengst voor Indra is dat zij zich minder schaamt als zij Nederlands spreekt. Zij krijgt hierover steeds vaker complimenten van mensen. Hierdoor kan zij nu ook beter in het Nederlands met haar kinderen praten (in plaats van dat zij Indiaas spreekt en haar kinderen antwoorden in het Nederlands). Wel heeft zij nog steeds weinig contact met Nederlanders en spreekt zij behalve met haar kinderen en op de cursus, vooral met haar burens.

Op de markt merkt Indra ook dat ze beter Nederlands kan spreken. Van sommige dingen op de markt wist ze niet hoe ze heten, maar nu kan ze vragen naar de prijs van producten en weet ze hoe ze heten. Voordat ze de cursus deed vond ze het ook lastig om naar de huisarts te gaan. Dit gaat nu ook beter en ze heeft er geen problemen meer mee.

5. Evaluatie taallessen

Indra is heel tevreden over de cursus en docent bij het ROC. Volgens Indra is de docent heel vrolijk en zorgt hij voor een goede sfeer in de klas. Het materiaal vindt zij ook goed, wel denkt zij het meest te leren van de oefeningen op de computer. Ook met de mede-cursisten kan zij goed opschieten, zij zorgen voor een goede sfeer.

Naam: Cinta (NT2)

Leeftijd: 49

Burgerlijke staat: gehuwd, twee kinderen

Werkstatus: huisvrouw

Periode taallessen: april 2015 - heden

Taalschool: ROC Den Helder

Taalniveau: niveau een eind richting A2, geen diploma

Belangrijkste opbrengst taaltraject: meer zelfvertrouwen en zelfstandigheid

1. Persoonlijke achtergrond

Cinta is opgegroeid in de buurt van Yogyakarta in Indonesië. Hier heeft zij na de middelbare school een jaar een opleiding tot secretaresse gevolgd, maar deze opleiding heeft ze niet afgemaakt. Wel heeft ze in het Indonesisch leren lezen en schrijven. In 1994 heeft ze via haar zus haar Nederlandse man leren kennen. In 1995 is Cinta in Nederland komen wonen. In 1997 werd hun eerste dochter geboren. Cinta en haar man hebben twee dochters gekregen,

waarvan de een studeert en de ander nog op de middelbare school zit. Beiden wonen zij nog thuis.

In 1996 is Cinta bij het ROC begonnen met Nederlandse taallessen, maar hiermee is zij gestopt toen ze zwanger werd. Vanaf dat moment is zij huisvrouw geweest en heeft zij een tijd lang geen Nederlandse taallessen meer gevolgd. Van haar man heeft ze Nederlands geleerd.

Cinta heeft haar kinderen alleen in het Nederlands opgevoed, en dus niet in het Indonesisch, terwijl zij zelf niet goed Nederlands sprak. Ze had een heel beperkte woordenschat. Ze probeerde wel te praten met haar kinderen, maar kon ze niet goed helpen op school. Haar man heeft haar hier veel mee geholpen. De Nederlandse oma en tante van haar kinderen hielpen met bijvoorbeeld het zingen van kinderliedjes. Ze vond het vervelend dat ze hiermee niet kon helpen.

Ook in sociaal opzicht had Cinta er last van dat ze slecht Nederlands kon spreken. “Ik had er vroeger last van dat als ik op visite kwam bij iemand, dan had ik een smoesje. Dan wilde ik liever thuisblijven, want ik wilde niet praten. Ik ben ook verlegen.” Al met al had Cinta weinig zelfvertrouwen in die tijd. Wel is Cinta in 2005 lid geworden van een interkerkelijke vrouwenclub. Hier hielden zij een korte kerkdienst en daarna zongen ze en lazen ze bijbelteksten. Met Pasen heeft zij een keer meegedaan met een toneelspel, waarin ze Nederlands moest spreken. Dit was een positieve ervaring voor Cinta.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Drie jaar geleden, in 2014 vond Cinta het tijd om haar Nederlands te verbeteren. Ze vond dat haar spraak slecht was en dat ze echt niet goed kon schrijven in het Nederlands. Toen heeft ze besloten om weer naar school te gaan. Ze is eerst via internet bij het Internationaal Vrouwen Centrum terecht gekomen. Daar werd haar gevraagd of ze niet bij het ROC een taaltraject wilde volgen. Dat wilde ze graag en in september 2014 is ze daar gestart. Ze zit nu dichtbij niveau A2. Als Cinta A2 gehaald heeft wil ze graag verder leren voor B1. Behalve de eerdere lessen in 1996 bij het ROC, heeft Cinta geen andere lessen gevolgd tot ze in 2014 opnieuw begon bij het ROC. Op het moment gaat ze elke maandagavond naar het taalcafé in de bibliotheek in Den Helder. Hier leert ze vooral Nederlands spreken, maar ook schrijven.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Cinta heeft als huisvrouw geen inkomen gehad. Nu haar kinderen groter en zelfstandiger zijn wil Cinta ook graag een baan vinden. Zij wil graag meer te doen hebben dan alleen het huishouden. Daar komt nog bij dat haar man sinds januari 2017 wegens bezuinigingen zonder baan is komen te zitten. Hij werkte tot die tijd bij de marinehaven in Den Helder.

Cinta denkt dat het op haar leeftijd niet eenvoudig zal zijn om de arbeidsmarkt te betreden. Zij heeft tot nu toe een keer via een internet een opdracht kunnen uitvoeren om kruidenboter in te pakken. Dit was na een week al niet meer nodig. Verder heeft zij wel gesolliciteerd, maar is zij niet tot nu toe niet aangenomen.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Cinta heeft door de taallessen vooral meer zelfvertrouwen gekregen; zij voelt minder angst als zij in het Nederlands moet spreken en is zelfstandiger geworden. Dit helpt haar met haar sociale contacten, wat voor Cinta belangrijk is omdat ze niet de hele dag thuis wil zijn. Sinds november 2017 is zij ook gevraagd om taalambassadeur te worden. Zij heeft recentelijk moeten spreken voor honderden mensen in de bibliotheek van Alkmaar en dat is goed gegaan. Verder volgt Cinta nu al een tijdje tekenles, iets wat zij erg graag doet en waar ze talent voor heeft. Ook durft zij nu makkelijker “ja” te zeggen als zij te eten uitgenodigd wordt.

Bij het ROC leert zij de laatste tijd ook hoe ze brieven moet schrijven. Dit helpt haar bij het schrijven van sollicitatiebrieven. Een andere opbrengst is dat Cinta nu alleen met de trein kan reizen. Eerder vond zij dit eng en durfde ze alleen met de trein te gaan als ze de route precies kende. Nu durft zij ook naar andere plaatsen te reizen: “Mijn man zegt: je moet ook borden lezen en zo. Ja, maar vroeger was ik nooit zo. Ik was angstig, ik wist niet wat ik moest doen. Maar nu ben ik ergens anders heen gegaan met de trein, alleen.”

Ook kan Cinta nu beter alleen naar bijvoorbeeld de dokter gaan of naar het gemeentehuis. Vroeger ging haar man dan meestal mee. “Ik kan beter communiceren met iemand anders. Bijvoorbeeld: ik moest alleen naar het gemeentehuis. Ik moet echt hard leren zeg maar. Ik moet ook durven zonder mijn man te gaan. Om alles om meer zelfstandig te doen. Echt belangrijk voor mij.”

5. Evaluatie taallessen

Cinta is erg gemotiveerd voor haar cursus en vindt dat ze er veel leert. Over de docenten en de boeken is zij erg te spreken. Ook kan ze goed communiceren met haar cursusgenoten. Haar man heeft Cinta altijd gesteund bij het volgen van taallessen.

Aan andere mensen die laaggeletterd zijn zou ze willen meegeven: “Je bent nooit te oud om te leren.”

Naam: Jana (NT2)

Leeftijd: 28 jaar

Burgerlijke staat: alleenstaand, een kind

Werkstatus: werkend in plantenlaboratorium

Periode taallessen: september 2016 – 19 juli 2017

Taalschool: ROC Zaandam

Taalniveau: richting B1

Belangrijkste opbrengst taaltraject: toegenomen zelfvertrouwen en zelfstandigheid

1. Persoonlijke achtergrond

Jana is opgegroeid in Polen waar ze de middelbare school heeft afgerond. Zij heeft in Nederland verschillende banen gehad, vooral in het productiewerk zoals broccoli oogsten en

bij een vleesverwerkingsbedrijf in Zaanstad. Haar zoontje is nu 5 jaar oud en gaat naar school. Omdat zij zich onzeker voelde met Nederlands spreken wilde zij graag weer op Nederlandse taallessen. Zij wil beter met haar Nederlandse collega's kunnen communiceren op de werkvloer. Ook wil zij graag haar zoon beter kunnen helpen met school.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Toen Jana net in Nederland woonde heeft zij een jaar lang Nederlandse taallessen gevolgd bij het Horizon College in Hoorn. Ze heeft toen een certificaat gekregen. Hierop stond volgens Jana geen taalniveau aangegeven. Drie jaar geleden is zij opnieuw begonnen met Nederlands les. Zij stopte hiermee na drie maanden toen de relatie met haar man uitging en zij de zorg voor hun kind alleen moest dragen. Verder heeft ze geen andere formele of non-formele taallessen gehad. Jana is zelf actief op zoek gegaan naar een taalschool. Van vriendinnen kreeg ze toen het Regio College aanbevolen en hier heeft ze zelf contact mee opgenomen. Zij is niet eerder weer begonnen met taallessen omdat zij geen oppas kon vinden voor haar zoon. Toen hij naar school ging, is zij zelf ook weer met taallessen begonnen.

Hierna wil zij met veel anderen uit de groep de IVO cursus gaan volgen in Zaandam, ze ontvangt hier nog een oproep voor. Sowieso wil zij dan haar diploma voor B1 halen en misschien wil ze daarna nog doorleren.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Jana werkt nu vijf jaar bij een plantenlaboratorium voor orchideeën. In het begin werkte ze vijf dagen per week. Nadat zij en haar man uit elkaar gegaan zijn, werkt zij er nog drie dagen per week. Dit komt neer op 22,5 uur per week. Hiermee verdient zij tussen de €700 en €1200, inkomensklasse 1. Bij het plantenlaboratorium heeft zij een vast contract.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Een belangrijke immateriële opbrengst van de taallessen is dat haar zelfvertrouwen en zelfstandigheid gegroeid zijn. Ze voelt zich nu zekerder in haar contact met haar collega's op haar werk, in sociale contacten en in de contact met haar zoon en met andere ouders op zijn school. "Ik lees bijvoorbeeld elke avond voor, aan mijn zoon. Of met de ouders spreken." Ze merkt ook duidelijk dat haar Nederlands verbeterd is: "Met schrijven bijvoorbeeld als ik een bericht moet schrijven, een mail ofzo."

Jana is er ook van overtuigd dat het haar werk ten goede komt nu zij beter met haar Nederlandse collega's kan communiceren. Op de cursus heeft Jana nieuwe contacten opgedaan, waarmee zij Nederlands kan spreken. Haar kenniskring bestaat ongeveer voor de helft uit Nederlanders en door de cursus kan ze hen nu beter begrijpen.

Voor het schrijven van brieven heeft Jana eerder hulp gehad van het maatschappelijk werk en ze zou nog steeds graag hulp krijgen als ze een ingewikkelde brief moet schrijven. Ze wil graag verder leren zodat zij helemaal zelfstandig kan functioneren en ook bijvoorbeeld haar financiële zaken helemaal zelf kan afhandelen.

5. Evaluatie taallessen

Jana is goed te spreken over de cursus en de docent. De docent houdt de leerlingen heel actief tijdens de les. Ze maken bijvoorbeeld ook dingen tijdens de les en leren over kunst. Verder voelt Jana zich thuis in de groep studenten.

Als boodschap aan anderen zou Jana willen meegeven om ook hun Nederlands te verbeteren om zich zekerder te gaan voelen, want dit voelt heel goed.

Naam: Kiki (NT2)

Leeftijd: 40 jaar

Burgerlijke staat: getrouwd, twee kinderen

Werkstatus: huisvrouw

Periode taallessen: januari 2017 – april 2017

Taalschool: Sagenn Zuidoost

Taalniveau: ongeveer A2

Belangrijkste opbrengst taaltraject: kinderen kunnen helpen op school, zelfvertrouwen in contacten

1. Persoonlijke achtergrond

Kiki is 40 jaar en komt oorspronkelijk uit Egypte. Na haar schooltijd is ze gaan werken voor een farmaceutisch bedrijf, waar ze bestellijsten voor de export van medicijnen opstelde. Acht jaar geleden is ze met haar man naar Nederland geëmigreerd. Hij spreekt vloeiend Engels en kreeg een baan in de horeca. Kiki spreekt geen Engels en ging niet aan het werk. Daar heeft ze nu ook geen tijd meer voor geeft ze aan. Ze kregen twee kinderen, die nu zeven en vier jaar oud zijn.

Drie maanden geleden is Kiki begonnen met taallessen. Zij is pas zo laat begonnen met het leren van Nederlands omdat het oorspronkelijk niet de bedoeling was om in Nederland te blijven; zij en haar man wilden eigenlijk verder emigreren naar Londen of Australië, waar familie woont. Omdat het al lange tijd niet lukt om hiervoor de papieren te krijgen, wilde zij toch Nederlands leren. Een belangrijke reden hiervoor is dat Kiki graag met haar kinderen die in Nederland naar school gaan, Nederlands wil kunnen spreken. En zij wil ze kunnen helpen met hun schoolwerk: "Mijn zoon is niet goed in school. Ik wil hem helpen. Ik kom hier om mijn kinderen te helpen." Zij wil graag met de juf hierover kunnen overleggen, maar hiervoor schiet haar Nederlands tekort. Ook wilde zij makkelijker met mensen buitenshuis kunnen praten.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Kiki heeft in Egypte leren lezen en schrijven in het Arabisch. Ze is daar naar school geweest van haar zesde tot haar achttiende. Via de gemeente is Kiki bij de taal cursus bij Sagenn terechtgekomen. Voor deze taal cursus heeft Kiki geen andere taallessen gehad. Ze kon al wel een beetje Nederlands spreken. Ze oefende bijvoorbeeld door met mensen bij de supermarkt te praten.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Kiki heeft nog geen baan gehad in Nederland. Zij heeft voorlopig ook niet als doel om te gaan werken. Ze zorgt voor haar kinderen en doet iedere dag activiteiten met hen.

4. Immateriële opbrengsten

Door de taallessen kan Kiki al iets beter een gesprekje aanknopen bij de supermarkt. Haar kinderen die Nederlands op school krijgen, maar thuis met hun ouders Arabisch spreken, willen nog geen Nederlands met haar spreken. Maar Kiki merkt wel dat ze sterk vooruit is gegaan.

Ook kan Kiki al iets meer uitleggen als zij naar de dokter moet. De uitleg van dokter begrijpt zij echter onvoldoende en daarom neemt zij altijd een vriendin mee. Haar vriendinnen lezen nu ook belangrijke brieven voor haar. Ze vindt dit vervelend, omdat zij zo minder privacy heeft. Ze hoopt dat door de taallessen dit op den duur niet meer nodig is. "Mijn vriendinnen lezen voor mij mijn brieven. Dat is niet goed. Soms komen er brieven thuis, voor allerlei dingen. Ik wil niet dat andere mensen dat weten, is alleen voor mij. Maar ik kan dat niet." Voor het doornemen van belangrijke brieven krijgt Kiki nu ook hulp van een maatschappelijk werker. Zij hoopt dat ze deze hulp op den duur niet meer nodig heeft.

5. Evaluatie taallessen (wellicht schrappen)

Kiki vindt de lessen bij Sagenn goed. Zij is tevreden over de docent en het lesmateriaal en vindt het gezellig in de groep.

Naam: Greetje (NT1)

Leeftijd: 75

Burgerlijke staat: getrouwd, twee kinderen

Werkstatus: gepensioneerd

Periode taallessen: 2007 – 2010

Taalschool: ROC Schagen

Taalniveau: instroomniveau, geen diploma

Belangrijkste opbrengst taaltraject: meer zelfvertrouwen en zelfredzaamheid

1. Persoonlijke achtergrond

Greetje is 75 jaar en sinds haar 18^e getrouwd. Ze heeft twee zonen, van 50 en 56 jaar. Ze heeft nooit op school gezeten, ook niet op de basisschool. Haar ouders werkten op de kermis. Hierdoor is ze niet op een vaste plaats opgegroeid en waren ze continu op reis. Tegenwoordig reist er een school mee, maar in haar jeugd in de jaren '40 en '50 was dat niet het geval en er was er ook nog geen leerplicht. Greetje heeft dus nooit op school gezeten en kon niet lezen en schrijven. Pas vanaf haar 65^e jaar is zij begonnen met lessen Nederlands op het ROC in Schagen. Als kind had zij bij haar ouders al wel wat eenvoudige woorden leren schrijven, maar zeker niet voldoende om op het niveau van geletterdheid te komen. Doordat zij erg mondig was, ervoer zij doorgaans weinig hinder van haar laaggeletterdheid.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Greetje is op haar 65^e begonnen met lessen Nederlands op het ROC in Schagen. Ze heeft daarvoor nooit op school gezeten. Ze is al een aantal jaar geleden gestopt met de opleiding. Ze heeft naast het traject bij het ROC geen andere cursussen gevolgd.

In Pauw en Witteman werd een keer aandacht geschonken aan laaggeletterdheid en verscheen een telefoonnummer in beeld voor als je hulp hiervoor zocht. Ze heeft dat nummer gebeld en aangegeven dat ze een taaltraject wilde volgen. Ze vond dat dat wel iets voor haar was. De kinderen waren al het huis uit en ze kreeg inmiddels AOW. Dat was voor haar een goed moment om te beginnen. Er waren voor Greetje niet echt dingen die het moeilijk maakten om te beginnen aan het taaltraject. Tijdens de intake vroeg de docent of ze een formulier kon invullen. Dat vond ze wel moeilijk. De docent zei: "Schrijf maar op hoe jij denkt dat het goed is." Ze vond het moeilijk om het aan een ander te laten zien wat ze had geschreven. Ze had nog nooit aan iemand laten zien wat ze had geschreven. Tijdens de cursus verdween deze schroom om te schrijven.

In de periode dat ze lessen volgde had ze niet extra geoefend met familie of vrienden. Er waren geen dingen die het Greetje moeilijk maakten om het taaltraject te volgen. Ze was de oudste in de klas. Er waren meerdere jonge mensen in klas die op school hadden gezeten en niet konden lezen en schrijven. Daar verbaasde Greetje zich over. Greetje vond dat voor hen erger dan voor haarzelf. Na drie jaar taallessen stopte Greetje. Ze had het gevoel dat ze niet meer verder kwam. De moeilijkere boeken gingen er op een gegeven moment niet meer in. Ze heeft daarna geen taallessen meer gevolgd, maar is wel actief geworden als taalambassadeur voor het ROC en het ABC.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Voordat Greetje met pensioen ging heeft zij als zelfstandige op diverse plekken gewerkt. Zo heeft zij bollen gepeld bij de boer. En zij heeft in een garage gewerkt waar ze caravans maken. Samen met haar man heeft Greetje altijd genoeg verdiend om van te leven. Ze zat hiermee in de laagste inkomenscategorie (€700-€1200).

Nu zij gepensioneerd is, werkt ze als vrijwilliger bij Woon en Welzijn Schagen. Op dit moment begeleidt zij ouderen met dementie. Drie keer per week doet zij onder meer spelletjes met hen, zet ze koffie, en bereidt ze eten voor hen. Ook doet ze als vrijwilliger nog thuisbezoeken voor het Rode Kruis en de Zonnebloem. En zij is taalambassadeur voor Stichting Lezen en Schrijven.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Een belangrijke opbrengst van beter kunnen lezen en schrijven is voor Greetje dat zij nu makkelijker met het openbaar vervoer durft te reizen. Ze moet ook vanwege haar ambassadeurschap voor Stichting Lezen en Schrijven nog weleens ergens spreken. De directeur van het ROC had toen voor haar uitgezocht wat ze moest doen om er te komen en dit voor haar op een briefje geschreven. Ze heeft nog steeds weleens moeite alleen te reizen maar de directeur van het ROC haalt haar dan over de streep: "Durf je? Zei ik nee, durf ik niet. Ga toch. En dan ging ik, ja."

Greetje heeft er verder naar eigen zeggen weinig last gehad van gehad dat ze moeite had met lezen en schrijven. Doordat zij bijna nooit ziek is geweest, heeft zij bijvoorbeeld weinig bijsluiters van medicijnen hoeven te lezen en geldproblemen heeft ze ook nooit gehad.

5. Evaluatie taallessen

De taallessen bij het ROC in Schagen heeft Greetje als positief ervaren. De docent had veel geduld en raakte niet geïrriteerd als je dezelfde vragen steeds opnieuw stelde. Ook de sfeer in de groep was goed en medecursisten hielpen elkaar. Als ze er dan niet uitkwamen vroegen ze het aan de docent. De boeken vond Greetje duidelijk.

Naam: Fatma (NT2)

Leeftijd: 33 jaar

Burgerlijke staat: alleenstaand, twee kinderen

Werkstatus: ontvangt een bijstandsuitkering

Periode taallessen: april 2016 – 21 Juli 2017

Taalschool: ROC Zaandam

Taalniveau: diploma A2, niveau een eind richting B1

Belangrijkste opbrengst taaltraject: meer zelfvertrouwen en zelfredzaamheid

1. Persoonlijke achtergrond

Fatma is opgegroeid in Turkije. Op haar 16^e is zij met haar vader en haar twee broers naar Nederland gekomen. In Turkije heeft Fatma alleen de basisschool gedaan. Behalve haar vader en broers kende Fatma niemand in Nederland; veel familie van haar woont in Duitsland. Inmiddels heeft Fatma vriendinnen en kennissen hier, maar het eerste jaar was zwaar. Dat kwam vooral omdat ze nog met niemand kon spreken. Toen is zij naar school gegaan: “De eerste dag vroeg de docent: hoe heet jij? Ik kon niks zeggen. Alleen maar kijken. Het was zo erg, ik ging bijna huilen.”

Toen zij net in Nederland was heeft Fatma al taallessen gevolgd. Ze heeft in die periode detailhandel gestudeerd. Ze heeft toen ook al een examen voor Nederlands gehaald. Ook heeft zij in haar detailhandel opleiding stage gelopen en hierdoor beter Nederlands leren spreken. Daarna woonde Fatma bij haar schoonfamilie. Ze was vooral thuis en sprak bijna alleen maar Turks. Inmiddels is Fatma van haar man gescheiden.

Fatma had heel weinig contact met Nederlanders en zij heeft nog nooit een betaalde baan gehad. Omdat zij wel graag wil werken en beter contact wil kunnen maken met Nederlanders, is zij de taallessen bij het regiocollege begonnen.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Van 1999 tot 2001 heeft Fatma taallessen gevolgd bij het regiocollege Zaanstad. Daarna is zij getrouwd, heeft ze kinderen gekregen en is zij gestopt met taallessen. Uiteindelijk is Fatma in 2016 weer begonnen met Nederlandse taallessen. Bij de gemeente kreeg Fatma te horen dat ze moest zoeken naar een baan. Ze heeft aangegeven eerst beter Nederlands te willen leren. Toen is haar dit taaltraject aangeboden. Fatma heeft geen andere lessen of activiteiten, zoals

een taalmaatje, gedaan. Sinds zij gescheiden is, spreekt Fatma wel af en toe Nederlands met de bureu.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Sinds Fatma gescheiden is, ontvangt zij een bijstandsuitkering. Op dit moment doet Fatma een kappersopleiding bij een kennis van haar. Hiervoor is het ook belangrijk dat zij goed Nederlands spreekt om met de klanten te kunnen praten.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Een belangrijke opbrengst van het taaltraject dat ze nu volgt, is dat ze meer zelfvertrouwen heeft gekregen. Ze durft makkelijker op mensen af te stappen en Nederlands met ze te spreken. Fatma: "Ik durf nu echt te praten. Ik ben niet meer bang." Ook durfde zij hierdoor makkelijker te beginnen met de kappersopleiding en helpt het haar dus om stappen te nemen op weg naar een betaalde baan. Toen Fatma gescheiden was, moest zij allerlei dingen zelf doen, die zij daarvoor nooit gedaan had. Haar man schreef bijvoorbeeld de brieven voor de gemeente en de belastingen. Door de taallessen begrijpt Fatma deze brieven nu beter en vult zij deze ook al weleens zelf in, al schakelt zij ook nog hulp van vriendinnen in.

5. Evaluatie taallessen

Fatma is tevreden over de taallessen bij het Regio College Zaanstad. Zij vindt de docenten en het lesmateriaal goed en kan het goed vinden met haar klasgenoten.

Naam: Malee (NT2)

Leeftijd: 28 jaar

Burgerlijke staat: samenwonend

Werkstatus: werkzaam in de thuiszorg

Periode taallessen: november 2016 – 19 juli 2017

Taalschool: ROC Zaanstad

Taalniveau: diploma A2, niveau een eind richting B1

Belangrijkste opbrengst taaltraject: betere communicatie op werk, meer zelfstandigheid

1. Persoonlijke achtergrond

Malee komt oorspronkelijk uit Thailand. Hier heeft zij wel lagere school gedaan, maar haar middelbare school niet afgemaakt. In 2007 is zij als au pair een jaar naar Nederland gekomen voor familie die in Nederland woont. In Amsterdam kwam ze toen haar huidige Nederlandse vriend tegen. In 2011 is ze bij haar vriend in Nederland gaan wonen. Ze heeft toen ook inburgeringsexamen gedaan. Hoewel ze hier al op een basisniveau Nederlands leerde, bleek dit voor Malee niet voldoende. Toen ze van haar baan bij een Thais restaurant wilde overstappen naar een baan in de thuiszorg, merkte ze dat haar Nederlands onvoldoende was. Om met ouderen te spreken moest ze duidelijk kunnen spreken en ze moest kunnen mailen met haar baas. Daarnaast sprak ze weinig met Nederlanders en wilde ze haar contacten uitbreiden. Zij sprak vooral Nederlands met haar (Nederlandse) vriend en haar schoonfamilie.

2. Onderwijsloopbaan Nederlandse taallessen

Malee is in november 2016 begonnen met taallessen bij het Regio College Zaanstad. In 2011 begon Malee met haar inburgeringstraject in Thailand. Hier heeft zij Nederlands op A1-niveau geleerd. In Nederland heeft zij de inburgering afgemaakt en toen een diploma voor A2 behaald in 2013. Omdat zij haar taalniveau verder wilde ontwikkelen, koos een vriendin van Malee haar op de taal cursus van het Regio College Zaandam. Op dit moment is zij met haar taalniveau een eind op weg naar B1.

3. Materiële opbrengsten taallessen

Sinds drie jaar werkt Malee bij de Thuiszorg. Zij werkt hier ongeveer 22 uur per week en zit hiermee in salariscategorie 1 (€700 - €1200). Hierna wil zij graag in de bejaardenzorg gaan werken en meer gaan verdienen. Om dit te kunnen doen wil zij een mbo-opleiding volgen en hiervoor is minimaal taalniveau B1 vereist.

4. Immateriële opbrengsten taallessen

Malee merkt op haar werk dat ze dankzij de taallessen bij het Regio College Zaandam beter kan communiceren met de ouderen die zij begeleidt in de thuiszorg. Ze begrijpen elkaar nu beter doordat Malee meer woorden kent en doordat zij de woorden duidelijker kan uitspreken. Ook is de communicatie met haar baas verbeterd. Zo kan ze nu e-mailen met haar baas: "Nu is het een stukje beter. Ik kan wel... Hoe zal ik het zeggen. Met hoofdletter schrijven, met punt, niet door elkaar schrijven... Als je in het Thais typt, is het anders. Zonder punt, werkwoorden omkeren."

Ook kan zij beter haar financiële post lezen. Haar vriend helpt haar hier nog wel bij. Hij spreekt ook een beetje Thais en kan daardoor voor haar vertalen. Als zij een afspraak bij de dokter maakt, bereidt zij deze voor met haar vriend. Wel vindt ze het belangrijk om zonder begeleiding naar een gesprek met een arts te kunnen gaan. Laatst moesten haar schoonouders mee naar het ziekenhuis om haar te helpen met Nederlands, als dit nodig was. Door de taal cursus is ze zelfstandiger geworden en is het makkelijker om met mensen te communiceren buiten haar Nederlandse familie.

5. Evaluatie taallessen

Malee moest terug naar haar klas en heeft daardoor niet kunnen vertellen wat ze van de taallessen vindt.

Tot slot: "Ik zei dit tegen mijn kennis, die ook problemen had met Nederlands. Ik zei, je moet niet Thaise series kijken, je moet Nederlandse tv kijken, of het nieuws. Ik probeer haar ook te duwen."

HOOFDSTUK 3: BEANTWOORDING VRAAGSTELLING

In het vorige hoofdstuk (2) zijn de portretten te vinden van de laaggeletterden die wij voor dit rapport geïnterviewd hebben. In dit hoofdstuk beantwoorden wij de onderzoeksvragen die in hoofdstuk 1 beschreven zijn.

Onderzoeksvraag 1: Hoe ziet de variëteit aan beweegredenen eruit van verschillende groepen laaggeletterden om via een taaltraject geletterd te worden?

Het blijkt dat de deelnemers aan dit onderzoek om verschillende redenen met een taaltraject beginnen. Opvallend is dat de deelnemers met Nederlands als eerste taal (NT1) allemaal pas op latere leeftijd, na al vele jaren gewerkt te hebben, met het taaltraject zijn begonnen. Vaak is vroeg gaan werken ook een oorzaak van de laaggeletterdheid. Schaamte speelt bijna zonder uitzondering een rol bij het onvoldoende erkennen van de eigen laaggeletterdheid en daarom wordt vaak niet meteen gedacht aan het volgen van een taaltraject. Een ander kenmerk van deze groep, is dat zij vooral hinder ondervinden van hun moeite met lezen en schrijven en veel minder met spreken in het Nederlands. Zij schamen zich er vaak voor dat zij dit niet kunnen en ervaren er hinder van, bijvoorbeeld als hen gevraagd wordt iets op te schrijven, of als zij bijvoorbeeld op een station de borden moeten lezen. Dit heeft vaak ook gevolgen voor hun werk, waarin zij proberen te verhullen dat ze niet kunnen lezen of schrijven of altijd collega's moeten vragen iets voor hen op te schrijven.

Bij mensen die niet uit Nederland afkomstig zijn, speelt het onderkennen van laaggeletterdheid een veel minder grote rol. Zij hebben over het algemeen via het inburgeringstraject al een taalcursus afgerond en zij weten dat ze nog niet op het niveau van geletterdheid zitten. Voor hen is juist moeite hebben met spreken van de Nederlandse taal een belangrijke beweegreden om met een taaltraject te beginnen. Zij voelen zich vaak sociaal geïsoleerd en willen graag beter met Nederlanders kunnen spreken. Ook zijn zij vaak jonger en is het kunnen volgen van een opleiding of (beter) werk, in een aantal gevallen een belangrijke motivator om met het taaltraject te starten. Voor de NT1-ers die op latere leeftijd gestart zijn, speelt het beter kunnen functioneren op hun werkplek ook een rol.

Tot slot valt op dat, voor met name vrouwen die niet met Nederlands opgegroeid zijn (NT2) en die kinderen hebben, het in het Nederlands kunnen communiceren met hun kinderen en hun kinderen kunnen helpen op school een belangrijke beweegreden is. Indirect kan dit natuurlijk een positief effect hebben op de opleiding en daarmee de arbeidskansen van hun kinderen, maar dit is niet in de eerste plaats de reden dat ze dit willen doen.

Resumerend valt op dat de beweegredenen van veel van de in de portretten beschreven deelnemers vooral sociaal en in mindere mate economisch van aard zijn.

Onderzoeksvraag 2: Welke belemmerende en faciliterende factoren spelen een rol bij het volgen van een taaltraject om geletterd te worden?

Behalve schaamte en het niet onderkennen van de eigen laaggeletterdheid zijn er nog meer redenen die belemmerend blijken te zijn voor het volgen van een taaltraject om geletterd te worden. Het krijgen van kinderen of het vinden van werk is bij de NT2-groep in meer gevallen een reden om niet verder te gaan met taallessen. Bij de NT1-groep was voor een paar deelnemers het gevoel hebben niet verder vooruit te gaan reden om te stoppen met de lessen. Bij deze groep waren ook deelnemers die het eenvoudigweg niet lukte om tot niveau 2F te komen.

Als we kijken naar faciliterende factoren, dan blijkt dat de klas en de taalschool reuze meevallen als mensen zich over de schaamte hebben heen gezet. Dan valt op dat ze lang niet de enigen zijn die (al dan niet op hogere leeftijd) moeite hebben met lezen en schrijven. Ook blijkt dat alle deelnemers aan dit onderzoek de methodiek en de docenten die de taallessen geven, erg kunnen waarderen. De eerste ervaringen op de taalschool zijn dus over het algemeen aanmoedigend om het taaltraject voort te zetten.

Een andere stimulerende factor is dat verschillende deelnemers aangeven ook steun te hebben gehad van hun partner of van familie of van collega's.

Onderzoeksvraag 3: Welke (immateriële) baten levert het bereiken van een hoger taalniveau op?

Zoals in de inleiding aangegeven, bleek al gauw dat veel deelnemers vooral immateriële baten ondervinden van het taaltraject. Het vervolg van het onderzoek bevestigde dit beeld. Gezien de (vooral immateriële) beweegredenen van de deelnemers om een taaltraject te volgen mag dit resultaat niet helemaal verbazen. Hierbij moet wel aangetekend worden dat de meeste deelnemers ook nog geen diploma voor niveau 2F/ B1 behaald hadden.

Vooraf onder de NT2-ers wil een deel van de deelnemers de verbeterde taalvaardigheid wel gebruiken voor het vinden van een baan of voor het volgen van een opleiding, maar omdat de cursus bij veel van hen nog bezig was, had dit nog niet tot concrete resultaten op dit gebied geleid. Bij deze groep zijn ook de meeste deelnemers die (bijna) taalniveau 2F/ B1 bereikt hadden.

Immateriële baten lagen vooral op het gebied van psychisch welbevinden: deelnemers gaven aan meer zelfvertrouwen te hebben, makkelijker sociale contacten aan te gaan, zich minder te schamen, en zelfstandiger en zelfredzamer te zijn. Ook gaven verschillende deelnemers aan dat door het taaltraject hun wereld veel groter was geworden. Dit kon heel letterlijk betekenen dat zij nu voor het eerst zelf met openbaar vervoer konden reizen. Maar ook dat ze door hun verbeterde taalvaardigheid voor het eerst via de krant meekregen wat er gebeurt in de wereld of voor het eerst boeken konden lezen. Andere belangrijke immateriële baten waren het beter kunnen communiceren met hun kinderen, brieven van bijvoorbeeld de gemeente beter begrijpen en alleen naar de huisarts kunnen gaan zonder deze informatie te hoeven delen met een partner of vriend(-in).

HOOFDSTUK 4: DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

Tijdens het uitvoeren van het onderzoek viel op dat er weinig zicht is op de vervolloopbaan van mensen die via een taaltraject geletterd geworden zijn. Zij verdwijnen uit het zicht van de taalscholen nadat zij hun diploma gehaald hebben. Mede hierdoor kon moeilijk bepaald worden of het taaltraject voor laaggeletterden daadwerkelijk financieel voordeel oplevert. Verder viel op dat de in de inleiding gestelde eis dat NT2-ers alleen laaggeletterd zijn als zij ook in de moedertaal niet goed kunnen lezen en schrijven, in de praktijk niet altijd makkelijk hanteerbaar is. Ook de docenten wisten vaak niet goed voor welke studenten dit gold en voor welke niet en in de interviews was toch vaak niet aan de indruk te ontkomen dat de door de docent aangewezen deelnemers behoorlijk goed konden lezen en schrijven in hun moedertaal. Ook maakte dit selectie criterium het vinden van deelnemers voor het onderzoek moeilijker; juist hoger opgeleide NT2-ers halen vaker een hoog taalniveau in het Nederlands en zijn daarom in de klassen naar B1 en zeker naar B2 oververtegenwoordigd.

Tot slot viel op dat voor veel deelnemers werk ook niet de primaire reden was om een taaltraject te volgen. Vaak zijn zelfvertrouwen krijgen, sociale contacten uitbreiden, of beter kunnen communiceren

met de eigen kinderen de belangrijkste redenen om met de cursus te starten. Dit zijn heel wezenlijke opbrengsten voor de deelnemers en het is een politieke vraag hoe deze opbrengsten op het gebied van persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie gewaardeerd moeten worden ten opzichte van materiële opbrengsten.

Op basis van deze discussie komen wij tot enkele aanbevelingen:

- Voor de werving van laaggeletterden voor taalcurstussen is het goed om ook op de sociale, immateriële beweegredenen van laaggeletterden in te spelen. Deze blijken immers vaak voor de cursisten minstens zo belangrijk te zijn als het vooruitzicht op een (betere) baan.
- Om meer inzicht te krijgen in de opbrengsten van een taaltraject voor het vinden van (beter betaald) werk, zouden studenten van taalscholen na afronding van het taaltraject langer gevolgd moeten worden. Dan ontstaat meer inzicht hoe mensen hun taalkennis in de jaren na het volgen van het taaltraject hebben kunnen gebruiken.
- Voor het bepalen van de (materiële) opbrengst van taaltrajecten voor NT2-ers zou het goed kunnen zijn niet een strikte definitie van laaggeletterdheid te hanteren, maar in plaats daarvan alleen uit te gaan van het lees- en schrijfniveau in het Nederlands van de volgers van taaltrajecten. Vermoedelijk is juist voor hoogopgeleide NT2-ers de materiële opbrengst het grootst, omdat zij waarschijnlijk vaker een baan zullen vinden waarin goed in het Nederlands kunnen lezen en schrijven essentieel is.

APPENDIX A: VRAGENLIJST

Persoonsgegevens

Naam Respondent:

Leeftijd:

Burgerlijke status: getrouwd/ samenwonend/ relatie/ alleenstaand

Kinderen:

Hoogst genoten opleiding:

Datum verlaten middelbare school:

Naam taaltraject waarmee deelnemer geletterd is geworden:

Datum start taaltraject:

Datum einde taaltraject:

Introductie:

Goedendag, mijn naam is {naam interviewer}. Ik doe in opdracht van de Stichting Lezen & Schrijven een onderzoek naar taalcursussen voor mensen die moeite hebben met lezen en schrijven. De Stichting Lezen & Schrijven wil dat meer mensen leren lezen en schrijven. Zelf werk ik bij de Hogeschool van Amsterdam.

Ik kom u interviewen omdat u een taalcursus heeft gevolgd waarmee u beter heeft leren lezen en schrijven. Ik wil graag weten hoe het was om een tijd minder goed te kunnen te kunnen lezen en schrijven en wat er veranderde toen u dit wel beter kon. Graag wil ik van u horen wat er voor verbeterd is. En ook wat u er voor heeft moeten doen om zover te komen. Wij zullen over iedereen die deelneemt iets schrijven. Dat wil zeggen dat we een stukje schrijven over hoe u beter heeft leren lezen en schrijven en wat dit betekent voor uw dagelijks leven en functioneren.

Met al uw antwoorden zal vertrouwelijk omgegaan worden. In het rapport wordt uw naam niet genoemd.

Heeft u tot zover vragen?

Graag zou ik het gesprek voor mijn eigen uitwerking opnemen. Gaat u hiermee akkoord?

Algemeen:

1. **Kunt u wat vertellen over uzelf? Waar bent u geboren en opgegroeid? Hoe oud was u toen u naar Nederland immigreerde? (indien van toepassing)**
2. **Hoe lang heeft u op school gezeten? (In het buitenland en/of Nederland)**
3. **Sinds wanneer volgt u Nederlandse taallessen?**

De volgende vragen gaan over de tijd na uw middelbare school en voordat u de taal cursus {naam taaltraject} ging volgen. Dus in uw volwassen leven toen u nog niet goed kon lezen en schrijven.

- 1 Op welke momenten wist u dat u niet goed kon lezen en schrijven? {Hoe merkte u dit?, als dit niet duidelijk is: Op welke manieren had u er last van?}
- 2 Waarom kon u in die tijd nog niet goed lezen en schrijven?
- 3 Hoe was uw leven toen u nog niet goed kon lezen en schrijven? Wat deed u en hoe ging het met u? {onderwerpen om op door te vragen: werk/ vrijwilligerswerk/ mantelzorg, financiële situatie, armoede, gezondheid, sociale contacten, gebruik van andere voorzieningen zoals armoederegelingen, zorgtoeslagen}.
- 4 {Voor de interviewer: de volgende vragen stellen als deze nog niet of onvoldoende beantwoord zijn in de vraag hierboven}.
  - a. Had u een baan, zocht u naar een baan deed u aan vrijwilligerswerk, of zorgde u voor iemand anders? {doorvragen: wat deed u precies? Hoeveel uren per week? Had dit met niet kunnen lezen en schrijven te maken? }
  - b. Hieronder noem ik een aantal inkomensgroepen. Kunt u aangeven in welke groep uw netto inkomen per maand in deze tijd ongeveer zat?
    - i. 700 – 1200 euro
    - ii. 1200 – 1700 euro
    - iii. 1700 – 2200 euro
    - iv. Hoger dan 2200 euro
  - c. Kon u in die tijd rekeningen en belastingformulieren begrijpen? Zo nee, hoe deed u dit?
  - d. Kon u als u bij de dokter kwam een voorschrift (bijvoorbeeld voor een dieet) of uitleg van de werking van een medicijn (bijsluiter) goed te begrijpen? Zo nee, hoe deed u dit ?

Dan volgt nu een aantal vragen over het taaltraject {naam taaltraject} dat u gevolgd heeft

Let op: vragen 7 t/14 alleen als er voldoende tijd is, anders overslaan, vragen 5 en 6 wel altijd stellen

- 5 Heeft u vóór {naam taaltraject} al eerder andere taaltrajecten gevolgd? Zo ja, welke? {Zo ja, waar bestond dit taaltraject uit? Bijvoorbeeld conversatielessen/ klassikaal, taalmaatje etc.}

- 6 Heeft u naast {naam taaltraject} nog andere cursussen of lessen gevolgd om uw taalniveau te verbeteren? Zo ja, welke? {Zo ja, waar bestond dit taaltraject uit? Bijvoorbeeld conversatielessen/ klassikaal, taalmaatje etc.}
{vraag 5 en 6 in ieder geval, bij gebrek aan tijd vraag 7 tot en met 14 overslaan}
- 7 Hoe kwam u bij het taaltraject {naam taaltraject} terecht?
- 8 Waarom bent u met een taaltraject te begonnen {bijvoorbeeld steun van vrienden, familie, voor de kinderen, nodig voor werk, etc.}.
- 9 Waren er dingen die het voor u moeilijk maakten met een taaltraject te beginnen? Zo ja, welke dingen waren dat? {bijvoorbeeld gebrek aan steun sociale omgeving, geen tijd door werk, taalcursus niet bekend, schaamte/ onzekerheid, etc.}
- 10 Heeft u in de periode dat u les had nog extra geoefend met familie of vrienden, of op uw werk (indien van toepassing) extra aandacht besteed aan lezen en schrijven ?
- 11 Wat waren dingen die u hielpen om het taaltraject te volgen? {doorvragen: bijvoorbeeld steun omgeving, veiligheid in klas, merken vooruit te gaan door cursus}
- 12 Waren er ook dingen die voor u moeilijk waren om het taaltraject te volgen? Zo ja, wat was moeilijk ? { bijvoorbeeld combinatie met werk, veiligheid in klas, ontbreken steun in omgeving}.
- 13 {indien van toepassing} Heeft u na het volgen van {naam taaltraject} nog lessen gevolgd om uw Nederlandse lezen en schrijven te verbeteren? Zo ja, welke? {Leerde u hier iets anders? Zo ja, wat? .

{evaluatievragen, snel doorheen}

- 14 Wat vond u van de cursus ?
  - a. Hoe vond u de docent? Wat deed de docent goed en wat niet? Snapte de docent u?
  - b. Hoe vond u de groep cursisten? Waren zij net als u?
  - c. Wat vond u van de boeken die gebruikt werden voor de taalcursus?

De volgende vragen gaan over het toen u het taaltraject {naam taaltraject} afrond had.

- 15 Hoe is uw leven nu u {naam taaltraject} gevolgd heeft? Wat doet u en hoe gaat het nu met u? Wat is er verbeterd? {onderwerpen om op door te vragen: zelfvertrouwen, werk/ vrijwilligerswerk/ mantelzorg, financiële situatie, armoede, gezondheid, sociale contacten, gebruik van andere voorzieningen zoals armoederegelingen, zorgtoeslagen }.
- 16 {Voor de interviewer: de volgende vragen stellen als deze nog niet of onvoldoende beantwoord zijn in de vraag hierboven}.
  - a. Heeft u een baan, zoekt u naar werk, doet u aan vrijwilligerswerk, of zorgt u voor iemand anders? {doorvragen: wat doet u precies? Hoeveel uren per week?}.
  - b. Is uw baan/ vrijwilligerswerk of zoeken naar werk, zorg voor een ander (omcirkelen wat van toepassing is) anders geworden na het volgen van het taaltraject?
  - c. Hieronder noem ik een aantal inkomensgroepen. Kunt u aangeven in welke groep uw netto inkomen per maand op dit moment ongeveer zit ?
    - i. 700 – 1200 euro
    - ii. 1200 – 1700 euro
    - iii. 1700 – 2200 euro
    - iv. Hoger dan 2200 euro

- d. Kunt u rekeningen of belastingformulieren nu beter begrijpen? Hoe doet u dit nu?
- e. Kunt u als u bij de dokter komt een voorschrift (bijvoorbeeld voor een dieet) beter begrijpen of de uitleg van de werking van een medicijn (bijsluiter) beter begrijpen?
- f. Heeft u doordat u beter kunt lezen en schrijven nieuwe mensen leren kennen?
- g. Heeft u meer zelfvertrouwen gekregen? Zo ja, waarmee?

Slotvragen

- 17 Zijn er dingen die u heeft gemist in dit interview?
- 18 Wat zouden anderen volgens u moeten weten over mensen die moeilijk kunnen lezen en schrijven ?
- 19 Wat was voor u de reden dat u met dit onderzoek mee wilde doen: wat is uw boodschap?

Outro:

Ik wil u heel hartelijk danken voor dit gesprek. Als laatste wil ik nog een keer zeggen dat uw naam niet in het rapport genoemd zal worden. Ik zal u het rapport na afronding van het onderzoek toesturen.